

KOTOUTTAMISAJAN YLITTÄNEIDEN
MAAHANMUUTTAJANAISTEN TYÖLLISTYMINEN

Terella Keskinen ja Maarit Kilpeläinen

Opinnäytetyö, syksy 2013

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Pohjoinen

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK) +

lastentarhanopettajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Keskinen, Terella & Kilpeläinen, Maarit. Kotouttamisajan ylittäneiden maahanmuuttajanaisten työllistyminen. Diak Pohjoinen, syksy 2013, 60s., 1 liite. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosionomi (AMK) / Sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvailla Oulun kaupungissa asuville työttömille kotouttamisajan ylittäneille maahanmuuttajanaيسille suunnattujen työllisyyttä edistävien palveluiden roolia. Tavoitteena oli tuoda esille ilmiötä ja siihen liittyviä mahdollisia kehitystarpeita.

Opinnäytetyö tehtiin Naisten koulu -hankkeelle. Hanke on Euroopan Sosiaalirahaston rahoittama ja osa VALTAVA -kehittämishjelmaa. Kehittämishjelman painopisteenä on sukupuolten tasa-arvon edistäminen ja valtavirtaistaminen.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullista menetelmää käyttäen. Aineisto kerättiin sähköisesti avoimella lomakkeella syksyllä 2013. Aineisto analysoitiin induktiivisen sisällönanalyysin avulla.

Tulosten mukaan maahanmuuttajanaisten haasteet työllistyä ovat moninaiset. Selkeitä haasteita ovat kielikoulutusten saavutettavuus, yhteiskunnan rajoitukset ja vaatimukset sekä kulttuuriset lähtökohdat. Työllistymisen tukemiseen, turvaamiseen sekä edistämiseen ollaan sitouduttu samoin resurssein kuin kantaväestön työllistämiseen. Kehitysideoiksi nousi palveluiden saatavuuden parantaminen, toiminnan painoarvon siirtäminen teoriasta käytäntöön, räätälöityjen koulutusten tarjoaminen, sekä työntekijöiden monikulttuurinen koulutus.

Asiasanat: maahanmuuttajat, työllistyminen, kvalitatiivinen tutkimus

ABSTRACT

Keskinen, Terella & Kilpeläinen, Maarit. Employment of immigrant women in the city of Oulu. 60p., 1 appendices. Language: Finnish. Oulu, Autumn 2013. Diaconia University of applied sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services / Bachelor of Social Services + Option of Kindergarden teacher.

The purpose of the thesis was to describe the role of the services that promote employment in the city of Oulu, Finland for unemployed immigrant women who have lived in Oulu over three years. The goal was to bring up the phenomenon and possible needs for development related to the matter.

The subscriber of the thesis was the project of Naisten koulu. The project is funded by European Social Fund and it is a part of Gender Mainstreaming Development Programme Valtava.

The thesis was executed as a qualitative study. The data was collected as a web-survey in the autumn of 2013. The questions of the surveys were open. The data was analyzed by inductive content analysis.

According to the results, challenges for an immigrant woman to get employed are varied. Clear challenges are accessibility of language education, restrictions and demands of the society and cultural starting point of immigrants. In supporting, ensuring and promoting the employment of immigrants the city of Oulu is committed to the same resources as the employment of the original Finnish population. Development ideas were improving accessibility of the services, moving the point of view from theory to action, tailor-made education and multi-cultural education of the employees.

Keywords: immigrants, employment, qualitative study

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	2
ABSTRACT	3
1 JOHDANTO	6
2 MAAHANMUUTTO YHTEISKUNNALLISENA JA HENKILÖKOHTAISENA ILMIÖNÄ	7
2.1 Uuteen kulttuuriin sopeutuminen	8
2.2 Kotoutumisen edistäminen	10
3 MAAHANMUUTTAJANAINEN OSANA YHTEISKUNTAA	14
4 TYÖTTÖMYYDEN MONINAISET VAIKUTUKSET	18
4.1 Ulkopuolella yhteiskunnan toiminnoista	18
4.2 Vaikutukset lapsiin	21
5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET ..	24
6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	25
6.1 Laadullinen tutkimus	26
6.2 Tutkimusympäristö	28
6.3 Aineiston keruu	29
6.4 Aineiston analyysi	30
7 OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	32
7.1 Opinnäytetyön luotettavuus	32
7.2 Opinnäytetyön eettisyys	33
8 TULOKSET	36
8.1 Työllistymisen haasteita	36
8.2 Työllistymistä edistävien palveluiden tavoitteet	38
8.3 Kehitysideat työllistymisen edistämiseksi	40
9 YHTEENVETO TULOKSISTA	42
10 JOHTOPÄÄTÖKSET	43

11 TULOSTEN VERTAILUA AIKAISEMPIIN TUTKIMUKSIIN.....	44
12 POHDINTA	49
LÄHTEET.....	54
LIITTEET	60
LIITE 1: SÄHKÖINEN LOMAKEKYSELY	60

1 JOHDANTO

Monikulttuurisuus on noussut ajankohtaiseksi aiheeksi, joka haastaa etsimään uudenlaisia tapoja toimia ja ymmärtää kulttuurista moninaisuutta. Hiljattain maahan muuttaneet kaipaavat tukea päästäkseen uuden elämän alkuun. On kuitenkin olemassa eräs syrjäytymisvaarassa oleva ryhmä maahanmuuttajia, jotka kaipaavat erityistä tukea vielä vuosien Suomessa asumisen jälkeen. Pitkään Suomessa asuneiden työttömien maahanmuuttajanaisten on erityispiirteidensä, kuten kotiäitiyden tai kielitaidottomuuden, vuoksi usein haastavaa sijoittua työelämään ja yhteiskuntaan.

Suomessa naisten osallistuminen kokopäiväiseen ansiotyöhön kodin ulkopuolella on yhtä tavanomaista kuin miesten. Maahanmuuttajanaisten työllistymisvaikeudet koetaan tästä syystä haasteena, sillä ansiotyökeskeisessä elämäntavassamme kotiäitys nähdään yleensä välivaiheena työssäkäynnille. Maahanmuuttajanaisten oletetaan omaksuvan tapamme toimia riippumatta heidän kulttuurisesta taustastaan. Huoli maahanmuuttajanaisten työssäkäymisestä heijastelee siis osaltaan pohjoismaista ansiotyökeskeistä käsitystämme työn merkityksestä hyvinvoinnille. (Lainiala & Säävälä 2010, 7.)

Opinnäytetyö tehtiin työelämälähtöisesti Oulun Seudun Setlementti ry:n hallinnoimalle Naisten koulu – integraatiota ja arjen taitoja maahanmuuttajanaيسille -hankkeelle. Teimme laadullisen tutkimuksen, jossa selvitimme työllistymistä edistävien palveluntarjoajien roolia Oulun kaupungissa maahanmuuttajanaisten työllistymisessä. Hankkeen tavoitteisiin kuuluu luoda uudentyyppistä koulutusta ja tukirakenteita, joiden avulla maahanmuuttajanaiset aktivoituvat ja integroituvat nykyistä paremmin suomalaiseen yhteiskuntaan. Tavoitteena on, että opinnäytetyötä voitaisiin hyödyntää hankkeen kehittämis- ja arviointityössä.

Sosiaalialan toimijoina tiedämme työttömyyden koskettavan paitsi yksilöä henkilökohtaisesti, myös tämän ympärillä olevia ihmisiä ja koko yhteiskuntaa. Ilmiöön liittyvät vaikutukset ovat kauaskantoisia ulottuen yli sukupolvien. Suuri määrä kouluttamattomia ja työttömiä ihmisiä vaikuttaa myös taloudellisesti yhteiskunnan rakenteisiin. On selvää, että teema-alue kaipaa tutkimista ja kehittämistä.

2 MAAHANMUUTTO YHTEISKUNNALLISENA JA HENKILÖKOHTAISENA ILMIÖNÄ

Maahanmuutto on yleistynyt maassamme jatkuvasti viimeisten vuosikymmenten aikana. Viime vuonna ulkomailta Suomeen muutti reilu 31 000 henkeä, mikä on suurin luku koko maamme itsenäisyyden aikana (Sisäasiainministeriö 2012, a). Vuoden 2012 loppuun mennessä Suomessa asui jo lähes 200 000 ulkomaalaista. Kuluvan vuosituhannen aikana Suomen kansalaisuuden on saanut vuosittain noin 4000–5000 hakijaa ja syyskuussa 2011 voimaan tullut muutos kansalaisuuslaissa lähes kaksinkertaisti kansalaisuuden saaneiden määrän vuonna 2012. Tällöin Suomen kansalaisuuden sai jopa 9518 hakijaa. Lakia muutettiin siten, että kansalaisuuden hakemiseen vaadittavaa asumisaikaa Suomessa lyhennettiin kuudesta viiteen vuoteen. (Tilastokeskus 2013; Sisäasiainministeriö 2013).

Maahanmuuttajaksi määritellään ulkomaalainen henkilö, joka on asunut tai aikoo asua Suomessa vähintään vuoden, ja jolla on tarvittava työ- tai oleskelulupa. Vuoden asumisen jälkeen hän saa samat sosiaaliset oikeudet kuin kantaväestöön kuuluva henkilö. Kyseisellä henkilöllä on jonkun muun maan kuin Suomen kansalaisuus tai joissakin tapauksissa hänellä ei ole kansalaisuutta ollenkaan. Maahanmuuttaja voi olla maahanmuuton syystä riippuen siirtolainen, pakolainen, kiintiöpakolainen, turvapaikanhakija tai paluumuuttaja. Usein Suomeen tullaan työn tai opiskelun takia, mutta myös perheenyhdistämisen ja avioitumisen kautta tapahtuva maahanmuutto on yleistä. (Soilamo 2006, 15; Pohjanpää, Paananen & Nieminen 2003, 8.)

Suomeen muuttavista noin kolmannes on suomalaisia paluumuuttajia. Yksittäisinä valtioina Viro ja Venäjä ovat selkeästi merkittävimpiä maita, joista Suomeen tulee maahanmuuttajia. Seuraavana tilastossa ovat Ruotsi, Somalia, Kiina ja Thaimaa. Samalla kun maahanmuuttajien määrä Suomessa lisääntyy, kasvaa myös maastamuuttajien määrä. On arvioitu, että maahanmuuttajista noin viidennes muuttaa myöhemmässä vaiheessa takaisin kotimaahansa tai johonkin muuhun maahan. Suomi on kuitenkin maahanmuuton nettovoittaja, eli maahan muuttaa enemmän ihmisiä kuin maasta pois. (Tilastokeskus 2010; Tilastokeskus 2013.)

Maahanmuuttoa säädellään maahanmuuttopolitiikalla. Maahanmuutolla on suuri vaikutus Suomen väestörakenteeseen, kun kantaväestössä ikääntyneiden määrä suhteessa muihin kasvaa. Maahanmuuttajat ovat ikärakenteeltaan selvästi kantaväestöä nuorempaa. Työikäisten ja lasten määrä on selvästi suurempi maahanmuuttajaperheissä kuin kantaväestössä ja vastaavasti eläkeläisten määrä on pienempi. (Alitolppa-Niitamo 2005, 17.)

Maahanmuuttajat ovat yleensä vähemmistönä uudessa kotimaassaan. On tärkeää, että puhuttaessa maahanmuuttajien ongelmista tiedostetaan riski, että vähemmistön jäsen joutuu aina valtaväestön jäsentä helpommin ihmisoikeusloukkausten kohteeksi. (Halonen 2000, 12.) Olisi tärkeää, että maahanmuuttaja saisi hyväksyntää omalle identiteetilleen, koska tunne yhteiskuntaan ja kulttuuriin kuulumisesta rakentaa merkittäviä siteitä maahanmuuttajan elämään uudessa kotimaassa (Harinen, Honkasalo, Souto & Suurpää 2009, 46).

2.1 Uuteen kulttuuriin sopeutuminen

Maahanmuutto on yksilöllisellä tasolla valtava prosessi. Maahanmuuttajan on sopeuduttava uuden maansa rakenteisiin ja käytäntöihin, jotta hän pääsee sisälle uuteen kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Tästä uuteen kulttuuriin sopeutumisesta tai sulautumisesta käytetään nimitystä akkulturaatio. Tarvittavia tietoja, taitoja ja malleja omaksumalla maahanmuuttaja mukautuu osaksi uutta yhteiskuntaa. (Liebkind 1994, 25.)

Akkulturaatio ei etene suoraviivaisesti, vaan siihen kuuluu monia eri vaihteita, joita voidaan tarkastella yksilön etnisen identiteetin kehityksen kannalta. Akkulturaatiosta on kehitelty useampia eri malleja, joista Suomessa käytetyin on sosiaalipsykologi John Berryn akkulturaatiomalli. Hänen mukaansa akkulturaatio on prosessi, jossa yksilö on kanssakäymisessä omasta kulttuuristaan poikkeavan kulttuurin kanssa. Hän jakaa akkulturaatio-käsitteen assimilaatioon, separaatioon, integraatioon ja marginalisaatioon. (Forsander, Ekholm & Hautaniemi 2001, 37.)

Assimilaatio tarkoittaa sulautumista uuteen kulttuuriin niin, että oma kulttuuri hylätään ja enemmistökulttuuri omaksutaan sen tilalle. Tällainen asenne on haitaksi sopeutumi-

selle, koska siinä nähdään yksipuolisesti toisen kulttuurin hyvät ja toisen huonot piirteet. Separaatio puolestaan ilmenee eristäytymisenä, jolloin vähemmistöjäsenet vetäytyvät kanssakäymisestä valtakulttuuriin kuuluvien kanssa ja korostavat vain omaa kulttuuriin. Se antaa toisaalta suojaa, mutta sisältää riskinsä, kun osallistuminen yhteiskuntaan vähenee. (Liebkind 1994, 26; Forsander ym. 2001, 37.)

Vahingollisimpana akkulturaation tilana Berry pitää marginalisoitumista eli syrjäytymistä. Se kuvaa tilannetta, jolloin vähemmistöjäsen on luopunut omasta kulttuuristaan, mutta ei ole myöskään samaistunut uuteen kulttuuriin. Hän ikään kuin jää kahden kulttuurin väliin hyväksymättä kumpaakaan kulttuuria. Puolestaan integraatiota voidaan pitää tavoitelluimpana olotilana, joka antaa vähemmistöjäsenelle parhaan psykologisen lopputuloksen. Tällöin vähemmistöjäsen haluaa säilyttää oman kulttuuriperintönsä ja arvostaa sitä, mutta on kanssakäymisessä myös valtaväestön kanssa. (Liebkind 1994, 26; Forsander ym. 2001, 38.)

Kun maahanmuuttaja on integroitunut suomalaiseen yhteiskuntaan, hänen katsotaan kotoutuneen. Kotoutumisella tarkoitetaan sitä, että maahanmuuttaja sopeutuu uuden yhteiskunnan elämänmenoon ja omaksuu tarvittavia tietoja ja toimintatapoja voidakseen osallistua aktiivisesti yhteiskunnan toimintaan. Riittävä tietämys suomalaisesta kulttuurista ja yhteiskunnasta sekä suomen kielen ymmärtäminen ovat tärkeitä edellytyksiä kotoutumiselle. (Sisäasiainministeriö, i.a.)

Kotoutumiseen kuuluu yksilöllinen määrä aikaa. Toiselle sopeutuminen uuteen yhteiskuntaan voi viedä huomattavan paljon kauemmin kuin toiselle. (Sisäasiainministeriö, i.a.) Kotoutumiseen vaikuttaa merkittävästi myös oleskeluluvan luonne, koska se määrittää pitkälti henkilön asemaa, mahdollisuuksia, oikeuksia ja velvollisuuksia uudessa maassa (Martikainen & Tiilikainen 2007, 24).

Kotoutumista voidaan käsitellä niin yksilön, perheen, yhteisön kuin yhteiskunnankin näkökulmista. Yhteiskunnallisella tasolla esimerkiksi asenneilmasto vaikuttaa yksilön ja perheen kotoutumiseen, kun taas yksilöllisellä tasolla esimerkiksi sukupuolella on merkitystä kotoutumisprosessissa. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 24.)

Maahanmuutto ja kotoutuminen ovat iso prosessi, jossa maahanmuuttaja kohtaa mitä todennäköisimmin haasteita ja pettymyksiä. Alitolppa-Niitamon ym. (2005) mukaan tässä prosessissa maahanmuuttajan tärkein resurssi voi olla perhe. Vaikka usein perhe joutuu koetukselle suurien muutosten vuoksi, se voi suojata maahanmuuttajaa liialliselta irrallisuuden kokemukselta. Perhe tuo tukea ja turvaa uuden elinympäristön ja kulttuurin keskellä. (Alitolppa-Niitamo, Söderling & Fågel 2005, 44.)

Työtä, tuloja ja opiskelua voidaan pitää yhtenä kotoutumisen mittarina. Työ antaa maahanmuuttajalle väylän päästä osaksi suomalaista yhteiskuntaa ja elämäntapaa. Työ on tärkeä tekijä myös yksilön omanarvontunteen ja elämänhallinnan kannalta. Maahanmuuttajien elinolot -tutkimuksen mukaan maahanmuuttajat arvostavat työntekoa jopa enemmän kuin keskimääräinen suomalainen työssäkäyvä. Maahanmuuttajien kotoutumisessa tärkeä askel on se, että henkilö kykenee omilla tuloillaan elättämään itsensä ja mahdollisen perheensä, eikä hän ole täysin yhteiskunnan tukien varassa. Suomessa maahanmuuttajien työnsaantia vaikeuttaa koulutuksen puute, joten opiskelemalla voi parantaa omia työllistymismahdollisuuksia. (Alitolppa-Niitamo ym. 2005, 40.)

Myös aktiivinen kansalaisuus ja kotoutuminen ovat vuorovaikutuksessa toisiinsa nähden. Aktiivinen kansalaisuus nähdään edellytyksenä maahanmuuttajan kotoutumiselle uuteen yhteiskuntaan. Kotoutumista voidaan pitää niin kansalaisuuden ehtona kuin päämääränäkin. Samalla osallistumista yhteiskuntaan voidaan pitää kansalaisuuden ilmenemismuotona. (Harinen, Honkasalo, Souto & Suurpää 2009, 187.)

2.2 Kotoutumisen edistäminen

Kotouttamista ohjaa laki kotoutumisen edistämisestä. Lain tarkoituksena on tukea ja edistää maahanmuuttajan kotoutumista Suomeen ja parantaa hänen mahdollisuuksiaan osallistua aktiivisesti yhteiskunnan toimintaan. Lailla pyritään myös edistämään tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta sekä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien välillä. (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010.)

Kotouttamisen edistämisen pyrkimyksenä on tarjota maahanmuuttajalle mahdollisuus hankkia tasavertaisen ja aktiivisen yhteiskunnan jäsenen valmiudet mahdollisimman

pian maahantulon jälkeen. Tavoitteena on ennen kaikkea maahanmuuttajan oman aktiivisuuden lisääminen sekä toiminnan kahdensuuntaisuus. Kotoutumisen onnistuttua maahanmuuttaja saa muun väestön kanssa tasavertaiset oikeudet ja velvollisuudet toimia yhteiskunnassa. (Oulun kaupungin kotouttamisohjelma 2013–2017, 4.)

Laissa määritellään eri tahojen velvollisuudet maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyen. Työministeriön maahanmuutto-osastolla sekä sen alaisena toimivilla työvoima- ja elinkeinokeskuksilla on vastuu maahanmuuttajien kotouttamisen suunnittelusta ja kehittämisestä. Kunnat ovat vastuussa käytännön toteutuksesta ja palvelujen yhteensovittamisesta. Jokaisen kunnan täytyy lisäksi laatia kotouttamisohjelma, josta tulee ilmi kunnan käytännön kotouttamistoimet. Tämän lisäksi kaikille maahanmuuttajille tulee laatia yksilö- ja perhekohtaiset kotouttamissuunnitelmat, jotka kunnan virkamiehet tekevät yhdessä asiakkaan kanssa. (Räty 2002, 135.)

Osallisena Suomessa -hanke on tällä hetkellä yksi suurimpia voimassa olevia hankkeita, jolla tähdätään maahanmuuttajien kotouttamisen tehostamiseen. Hankkeessa kehitetään maahanmuuttajien koulutusta, työllistymistä sekä yhteiskunnallisia valmiuksia. Hankkeen tavoitteena on kehittää kotoutumiskoulutusta niin, että kaikilla aikuisilla maahanmuuttajilla olisi mahdollisuus osallistua siihen. Tavoitteena on myös parantaa maahanmuuttajalasten varhaiskasvatusta ja perusopetusta uusien toimintamallien avulla. Lisäksi hankkeella halutaan luoda uusia koulutuspolkuja nuorille maahanmuuttajille. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012.)

Osallisena Suomessa -hankkeen toiminta-aika on vuosina 2011–2013, jonka aikana kunnissa kokeillaan vaihtoehtoisia toimintatapoja maahanmuuttajien koulutuksessa. Hankkeen päättymisen jälkeen tulokset on tarkoitus ottaa valtakunnalliseen käyttöön. Hanke toteutetaan ja rahoitetaan yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, Suomen Kuntaliiton, Suomen Kulttuurirahaston sekä Svenska kulturfondenin kanssa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012.)

Oulun kaupungin uusimmassa kotouttamisohjelmassa linjataan maahanmuuttajien kotouttamiseen liittyvät tavoitteet, kehittämisalueet, toimenpiteet ja tavoitteisiin vaadittava eri toimijoiden välinen yhteistyö paikallisella tasolla. Ohjelman tavoitteena on huomioida kaikki Ouluun syystä tai toisesta muuttaneet ulkomaalaistaustaiset henkilöt. Oulun

kaupunginvaltuusto hyväksyy kotouttamisohjelman, joka tulee tarkistaa vähintään neljän vuoden välein. Kotouttamisohjelman toteutus, seuranta ja tarkistus liitetään osaksi kunnallista palvelujärjestelmää, kaupungin strategiaa ja talousarviota. Kotouttamisohjelmassa on määritelty erikseen tavoitteet ja kehittämishaasteet liittyen alkuvaiheen ohjaukseen ja neuvontaan, koulutukseen, hyvinvointipalveluihin, työllisyyteen, kulttuuriin ja vapaa-aikaan, asumiseen ja kaupunkisuunnitteluun, osallisuuteen sekä yhteistyöhön. (Oulun kaupungin kotouttamisohjelma 2013–2017, 5–7.)

Maahanmuuttajat kohtaavat suomalaisessa palvelujärjestelmässä monia haasteita, jotka johtuvat niin palvelujärjestelmästä kuin viranomaisten ja maahanmuuttajien valmiuksista. Kotouttamisohjelman tavoitteena on tehostaa maahanmuuttajien kotoutumista taakamalla nykyistä tasavertaisempi asiakaspalvelu. Tavoitteeseen pyritään linjaamalla pitkän aikavälin strategiset ja taloudelliset suunnitelmat sekä toimenpiteet, jotka ovat yhteydessä kotoutumisen edistämiseen. Oulun palvelujärjestelmän piirissä tiedostetaan tarve parantaa kulttuurien välisiä asenteita, tietoutta, taitoja ja toimintatapoja. (Oulun kaupungin kotouttamisohjelma 2013–2017, 5.)

Oulun kaupungin kotouttamisohjelma sisältää viisi peruseriaa. Ensimmäisenä periaatteena on se, että monimuotoisuus vahvistaa elinvoimaa ja toimintakykyä, jolloin maahanmuuton tuomaa monimuotoisuutta voidaan hyödyntää voimavarana. Toisena periaatteena on yhdenvertaisuus ja kotoutumisen kaksisuuntaisuus. Eri kulttuuritaustoista olevien ihmisten välistä yhdenvertaisuutta ja myönteistä vuoropuhelua halutaan lisätä erityisesti arjen kohtaamisiin panostamalla. Kolmantena lähtökohdaksi on parantaa maahanmuuttajien osallisuutta kuulluksi tulemisen kautta. Maahanmuuttajien osallisuuden kokemukseen vaikuttaa mahdollisuus sosiaaliseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan, suomen kielen oppiminen ja vuorovaikutus valtaväestöön. (Oulun kaupungin kotouttamisohjelma 2013–2017, 6–7.)

Neljäntenä panostetaan asiakaslähtöisyyteen palveluiden järjestämisessä. Maahanmuuttajalla tulisi olla yhtäläiset mahdollisuudet käyttää samoja palveluja kuin kantaväestöllä. Kuitenkin tarvittava tuki tulisi järjestää erityispiirteet huomioiden. Erityistä huomiota tulee kiinnittää kieliongelman helpottamiseen, henkilökunnan taitoihin suhtautua maahanmuuttajien erityistarpeisiin sekä asenteisiin. Kriittisimmin erityistukea tarvittaisiin alkuvaiheen ohjauksessa ja neuvonnassa, koulutuksessa, toimeentulon ja työn saannissa,

terveyden huoltamisessa ja asumisasioissa. Viidentenä periaatteena on linjattu rasisminvastaisuus. Rasismiin suhtaudutaan nollatoleranssilla. (Oulun kaupungin kotouttamisohjelma 2013–2017, 6–7.)

3 MAAHANMUUTTAJANAINEN OSANA YHTEISKUNTAA

Suomen maahanmuuttajaväestöstä noin puolet on naisia. Naisten osuus maahanmuuttajista alkoi kasvaa erityisesti perheenyhdistämisten ja avioliittojen sekä paluumuuton seurauksena 1990-luvun puolenvälin jälkeen. Maahanmuutto ja siihen liittyvät ilmiöt voidaan nähdä selvästi sukupuolittuneina. Tämä näkyy miesten ja naisten eroissa sekä lähteä kotimaasta että kotoutua ja aloittaa uudenlainen elämä uudessa yhteiskunnassa. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 15.)

Suomessa nainen on totuttu näkemään itsenäisenä ja tasa-arvoisena osallistujana, joka ei ole enää riippuvainen miehestään. Monelle maahanmuuttajanaishelle tällainen tila ei ole kuitenkaan itsestään selvä tavoite. Naiset voivat nähdä tiettyjen velvollisuuksien lisäävän parisuhteen turvallisuutta ja he voivat kokea asemansa vaimona paljon paremmaksi kuin suomalaisen paljon itsenäisemmän naisen aseman. Uudet mahdollisuudet esimerkiksi koulutukseen ja työhön tarjoavat aikaisempaa laajempia mahdollisuuksia, mutta maahanmuuttajanaisten tilanteeseen vaikuttavat kuitenkin monet eri tekijät. Kyse on siitä, kuinka maahanmuuttajanaisten pystyy tai haluaa käyttää uusia mahdollisuuksia hyväkseen, sekä toisaalta siitä, missä määrin maahanmuuttajanaista tuetaan näihin pyrkimyksiin. Tilanne voi olla maahanmuuttajanaishelle joko voimauttava tai henkisesti erittäin raskas. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 27, 401.)

Suomessa naisen asemaa määrittää paljolti myös työmarkkina-asema ja yhteiskunnallinen ”normaalius” pohjautuu pitkälti kokopäivätyön ja perheestä huolehtimisen yhdistämiseen. Nämä samat arvot ja niin sanotut vaatimukset määrittelevät osaltaan myös maahanmuuttajanaisten paikkaa yhteiskunnassa. (Forsander 2007, 316.)

Maahanmuuttajanaisten elämä Suomessa voi olla hyvin erilaista lähtömaahan verrattuna. Suomessa perheellisten maahanmuuttajanaisten arki saattaa olla yksinäisyyden sävyttämää. Monet maahanmuuttajat ovat kotoisin yhteisöllisistä kulttuureista, joissa heidän sosiaalinen verkostonsa voi olla hyvin laaja. He ovat tottuneet siihen, että sukulaiset ja naispuoliset ystävät ovat tiiviisti mukana heidän elämässään. Yhteisöltä on saatu tukea kasvatukseen ja lastenhoitoon, joita Suomessa yhteiskunnan tarjoamat lastenhoitopalvelut eivät riitä korvaamaan. (Harju-Tolppa 2004, 7.)

Maahanmuuttajanaisilla on Suomessa erilainen mahdollisuus itsenäiseen elämään työn ja sosiaaliturvan ansiosta verrattuna monen lähtömaahan (Martikainen & Tiilikainen 2007, 401). Tiilikaisen (2008) tutkimuksen mukaan maahanmuuttajanaiset kokivat sitä tavallisemmin Suomen antavan heille enemmän mahdollisuuksia naisina, mitä kauempaa ja erilaisemmasta kulttuurista he olivat kotoisin (Tiilikainen 2008, 77). Suomessa naisia kannustetaan ansiotyöhön ja siihen osallistuminen mahdollistetaan muun muassa kattavan päivähoitojärjestelmän avulla.

Maahanmuuttajanaisten työllistyminen Suomessa on haastavaa erityisesti kouluttautumisvaatimusten takia. Suomessa lähes kaikkiin töihin vaaditaan koulutus, eikä maahanmuuttajan kotimaassaan suorittama koulutus useinkaan vastaa suomalaisen työelämän vaatimuksia. Suomalaisilla työmarkkinoilla arvostetaan tutkintoja ja pätevyyttä, ja huomiota kiinnitetään erityisesti siihen, missä maassa ne on suoritettu. (Sutela 2005, 86.) Maahanmuuttajanaisten työttömyys on Suomessa noin kolme kertaa korkeampaa verrattuna suomalaisten naisten työttömyyteen ja ero on yhä suurempi korkeakoulutettujen naisten osalta (Vanhanen, Ahlfors, Saarela & Wetzer-Karlsson 2013, 177).

Maahanmuuttajat kohtaavat työmarkkinoilla usein myös syrjintää, joka heikentää heidän työmarkkina-asemaansa. Syrjinnällä tarkoitetaan ihmisten asettamista eriarvoiseen asemaan sellaisin perustein, jotka eivät ole hyväksyttävissä. Työelämässä tämä ilmenee muun muassa siinä, että työnhakijalta voidaan vaatia sellaisia ominaisuuksia, jotka eivät ole merkittäviä työtehtävien suorittamisessa. Syrjintää on esimerkiksi työnhakijoiden eriarvoistaminen iän, sukupuolen tai etnisen taustan perusteella. Kun kysymys on erityisesti etnisen taustan, äidinkielen, uskonnon tai erilaisten kulttuuripiirteiden takia tapahtuvasta syrjinnästä, voidaan puhua etnisestä syrjinnästä. (Forsander 2013, 236.)

Maahanmuuttajat tulevat suomalaisille työmarkkinoille usein niin kutsuttujen sisääntuloammattien kautta. Niillä tarkoitetaan joko matalapalkkaisia, epävarmoja työsuhteita, joissa ei tarvita kovin hyvää suomenkielentaitoa eikä erityistä ammattitaitoa tai niin sanottuja etnospesifejä ammatteja, kuten oman äidinkielen opettajan tai asioimistulkin tehtävää. (Peltola & Metso 2008, 97.) Tällainen työsuhte voi kuitenkin olla maahanmuuttajanaiselle merkittävä, koska hän saa siitä tarvittavaa työkokemusta ja sosiaalista

pääomaa, jotka auttavat häntä työllistymään omaa ammattiaan vastaaviin tehtäviin tai hakeutumaan työllistymistä edistävään koulutukseen (Harakkamäki 2007, 388).

Maahanmuuttajien ja maahanmuuttajanaisten työllistymisongelmien yhtenä ratkaisuna on yrittäminen. Maahanmuuttajat ovat perustaneet viime vuosina ahkerasti yrityksiä, jopa suhteessa enemmän kuin suomalaiset. Aktiivisuus on lisääntynyt erityisesti maahanmuuttajanaisten keskuudessa. Yrityksen perustamisen motivaattorina toimii usein työllistyminen, kun osaamista vastaavaa työtä ei muuten ole saatavilla. (Sisäasiainministeriö 2012, b.)

Maahanmuuttajien yrittäjäksi ryhtymistä voivat tukea erityiset kulttuuriset ominaisuudet, jotka helpottavat yritystoiminnan alkuun saattamisessa. Näitä piirteitä ovat esimerkiksi kotimaasta peritty tapa yrittäjyydestä, koko perheen ja suvun sitoutuminen ja vastuunottaminen yrityksestä, vahvat etniset verkostot sekä maahanmuuttajien keskinäiset lainantakausingit. (Forsander, & Ekholm 2001, 75.)

Maahanmuuttajien yritykset ovat usein syntyneet oman etnisen ryhmänsä tarpeeseen. He kaipaavat kotimaansa tapoja ja erityispiirteitä, kuten ruokaa, musiikkia, kirjoja ja vaatteita, joten he tuovat yritystensä avulla näitä asioita toistensa saataville. Erityisen tavanomaisia maahanmuuttajien yrityksiä ovat etniset ravintolat, ruokakaupat ja pikkuputiikit. Yrittäjäksi ryhtyminen ei kuitenkaan ole välttämättä ollut kaikille maahanmuuttajayrittäjille vapaaehtoista. Monelle se on ainoa tapa elättää itsensä ja perheensä, kun mahdollisuudet avoimilla työmarkkinoilla työllistymiseen ovat heikot. Näin voidaankin puhua niin sanotusta pakkoyrittämisestä. (Forsander & Ekholm 2001, 75.)

Maahanmuuttajat ovat ja voisivat olla yhä tärkeämpi resurssi niin Suomen työmarkkinoille kuin työmarkkinoille globaalista näkökulmasta. Globalisaatio voidaan nähdä hyvinvointivaltiota kehittäväksi tekijäksi, sillä kukin yksittäinen valtio on toimija globaaleiksi muuttuneilla markkinoilla. Maahanmuuttajat ovat Suomelle voimavara, jonka avulla on mahdollista tehostaa Suomen taloudellista kilpailukykyä myös kansainvälisellä tasolla. (Kortteinen & Elovainio 2006, 330.) Maahanmuuttajien työllistymiseen liittyy kuitenkin omat vaikeutensa, joten työllisyysasteen parantaminen vaatii kattavia ja entistä parempia työllisyyttä edistäviä palveluita. Kiinnostus maahanmuuttajien työllis-

tymisen edistämiseen alkoi kasvaa huomattavasti vasta, kun ennusteet työvoimapulasta tietyillä toimialoilla alkoivat toteutua (Peltola & Metso 2008, 95).

Kysymys työllistymisestä on aina henkilökohtainen ja siitä on vaikea tehdä suoraviivaisia yleistyksiä. Ongelman ydin yksinkertaistetaan usein ajatukseen, onko työnhakijalla sellaista osaamista ja ammattitaitoa, jota työmarkkinoilla tarvitaan. (Sisäasiainministeriön maahanmuutto-osasto 2011, 16.) Monin tutkimuksin on kuitenkin osoitettu, että pelkästään nämä seikat eivät vaikuta maahanmuuttajien työllistymiseen, vaan siihen vaikuttavat myös yhteiskunnan rakenteet ja asenteet.

4 TYÖTTÖMYYDEN MONINAISET VAIKUTUKSET

Työttömyys on työvoima- ja elinkeinopolitiikan lisäksi selkeä haaste myös sosiaali- ja terveysalalle. Se on ongelma, joka on usein kytköksissä myös muihin sosiaalisiin riskeihin, kuten yksinäisyyteen ja syrjäytymiseen, köyhyyteen ja ylivelkaisuuteen sekä asunnottomuuteen ja mielenterveys- sekä päihdeongelmiin.

Työttömillä on useimpien tutkimusten mukaan huonompi terveys ja suurempi kuolleisuus kuin työssäkäyvillä. Työttömyyden negatiiviset vaikutukset voivat välittyä stressin, epäterveellisten elintapojen tai tulojen pienenemisen kautta. Jo pelkästään työttömyyden uhka saattaa aiheuttaa ihmiselle henkistä pahoinvointia. Usein pitkään työttömänä olleiden henkinen hyvinvointi heikkenee, mutta uudelleentyöllistyminen korjaa kuitenkin tilanteen. On myös tutkittu, että työttömyyden jatkuessa mielenterveys ei yleensä heikkene loputtomasti, vaan useimmat työttömät sopeutuvat tilanteeseen. (Duodecim 2013.)

Modernin hyvinvointitutkimuksen mukaan työ on ihmiselle huomattava hyvinvoinnin ja onnellisuuden lähde, ja työllisyys voidaan nähdä välineenä hyvinvoinnin tavoittelussa. Työ tuo yksilön elämään hyvinvointia niin taloudellisen vaikutuksensa kuin työn merkityksellisyyden takia. (Hjerpe & Räisänen 2004, 3.) Työ tuo sisältöä elämään ja on merkittävä osa yksilön identiteettiä. Myös perusturvallisuuden kokemisessa työn merkitys on kiistaton. Suomessa työn rooli on erityisesti korostunut, koska yhteiskunta on rakennettu kahden palkkatyössä käyvän aikuisen mallille. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 28.)

4.1 Ulkopuolella yhteiskunnan toiminnoista

Syrjäytyminen on sivuun joutumista sosiaalisista yhteyksistä, vallankäytöstä ja vaikuttamisesta sekä mahdollisuudesta osallistua työelämään, kulutukseen ja yhteisölliseen toimintaan. Syrjäytyminen käsitteenä ymmärretään lähes aina kielteiseksi ja sitä voi tapahtua sekä yksilön että ryhmän tasolla. Sen taustalla voi olla syrjäyttäminen, jolloin ihmisen mielipiteitä ja näkökulmia ei kuulla tai hänen osallisuuttaan tai kansalaisuuttaan kyseenalaistetaan. (Laine, Hyväri & Vuokila-Oikkonen 2010, 11.)

Yhteiskunnasta syrjäytyminen on lisääntynyt huomattavasti Suomessa viime vuosien aikana. Syrjäytymisen arvioidaan olevan jopa suurin turvallisuusriski yhteiskunnalle. Ilmiö näkyy esimerkiksi koulupudokkaiden määrän kasvuna, alkoholiongelmien lisääntymisenä sekä rikostilastojen rumentumisena. Syrjäytyminen voi aiheuttaa erilaisten yhteiskunnallisten ääri-ilmiöiden lisääntymistä, kun yhteiskunnassa on nähtävissä yhä selkeämpää kahtiajakautumista hyvä- ja huono-osaisiin. (Yle 7.6.2012.)

Yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa syrjäytymisen käsite määritellään usein yksilöä yhteiskuntaan yhdistävien siteiden heikkoutena. Syrjäytyminen nähdään vastakohtana sosiaaliselle osallisuudelle ja integraatiolle. Tämän lisäksi syrjäytymisessä yksilö joutuu keskeisten yhteiskunnan toimintojen ulkopuolelle, joista tärkeimpänä voidaan pitää työelämästä syrjäytymistä. (Raunio 2010, 10.)

Syrjäytyminen voi tapahtua joko hitaasti tai nopeasti. Yksilö voi ajautua syrjään pikku hiljaa monien vaiheiden kautta tai pudota nopeasti keskeisistä elämänehdoista voimakkaan koettelemuksen takia. Syrjäytymisestä voidaan puhua silloin, kun yksilön huono tai heikko yhteiskunnallinen asema vakiintuu pitkäaikaiseksi olotilaksi. Usein syrjäytymis- sanaa halutaan lieventää puhumalla vähä- tai huono-osaisista. (Laine ym. 2010, 12.)

Syrjäytymisen syyt ja riskitekijät ovat hyvin moninaisia ja yksilöllisiä. Syrjäytymistä aiheuttavat toimeentulon ja elintason ongelmat, jotka johtuvat usein pitkäaikaisesta työttömyydestä tai työkyvyttömyydestä. Kun syrjäytymiskeskustelun keskiössä on köyhyys, syrjäytyminen ymmärretään yksilön taloudellisena kyvyttömyytenä osallistua yhteiskunnan toimintaan ja kulttuuriin. (Vuokila-Oikkonen & Mantela 2010, 10–11.)

Syrjäytymistä aiheuttavat merkittävästi myös mielenterveyteen liittyvät ongelmat, joista erityisesti korostuu masennus. Avohoidon puutteet sekä pitkät hoitojonot ovat omiaan lisäämään ja pahentamaan masennusta. Nämä ovat esimerkkeinä syrjintää aiheuttavista rakenteellisista ongelmista, jotka ovat pahentuneet 1990-luvun laman seurauksena. Siitä lähtien kaikista huono-osaisimpien palveluita on karsittu ja huolenpito heistä on vähentynyt. (Vuokila-Oikkonen & Mantela 2010, 12–13.)

Yhteiskunnallisessa keskustelussa ja tutkimuksessa syrjäytymisestä on tullut kestoaihe. Erityisesti käsitteen monimuotoisuus ja rajanveto puhuttaa ihmisiä. Lähtökohtaisesti käsite kietoutuu rajanvetoon, joka erottelee ihmisiä rajan kahdelle puolelle. Syrjäytymisestä puhuttaessa sekoitetaan usein kaksi toisistaan eroavaa syrjäytymisen muotoa: syrjäytyminen eli marginalisaatio ja ulossulkeminen eli eksklusio. Marginalisaatioissa olevat kuuluvat siis inklusion eli sisäpiirin ulkoreunalle, mutta eksklusiossa olevat on suljettu pois sisäpiiristä. (Juhila, Forsberg & Roivainen 2002, 21–22.)

Pitkään työttöminä olleilla maahanmuuttajanaيسilla on suuri riski syrjäytyä. Monet maahanmuuttajaperheet ovat lisäksi monilapsisia ja äidit jäävät usein kotiin huolehtimaan lapsistaan. Kotiäitiys hankaloittaa kielenoppimista, koska kielikursseille pääsy on vaikeaa, eikä siteitä suomenkieltä puhuviin välttämättä ole. Samalla yhteiskuntaan sopeutuminen pitkittyy. Mikäli maahanmuuttajanaيسen elämä on keskittynyt pääasiassa kotiin, on vaarassa syrjäytyminen. Syrjäytyminen puolestaan luo moniongelmaisuuksia yksilön sijasta koko perheelle, jolloin ongelmat myös helposti periytyvät ylisukupolisesti. (Viren, Telkki & Voutilainen 2011, 9.)

Vaikka ulkopuolisin silmin katsottuna maahanmuuttajanaيسet näyttäisivät syrjäytyneen, eivät he välttämättä itse koe olevansa syrjäytyneitä. Mikäli maahanmuuttajanaيسilla on Suomessa paljon sukulaisia tai muita oman kulttuurinsa edustajia, he saattavat kokea riittäviä osallisuuden tunteita. Ihminen ei yleensä koe itseään syrjäytyneeksi, mikäli hänellä on tiivis yhteisö ympärillään (Laine ym. 2010, 14). Ystävystymisen kantaväestön kanssa ja hyvän suomenkielentaidon katsotaan kuitenkin suojaavan maahanmuuttajanaيسia syrjäytymiseltä (Viren ym. 2011, 48).

Osallisuus voidaan nähdä vastakohtana syrjäytymiselle, osattomuudelle ja ulkopuolisuudelle. Osallisuudessa tärkeää on kuulluksi tuleminen itseä ja omia elinolosuhteita koskevissa asioissa, mahdollisuus mielipiteen ilmaisuun sekä jäsenyys omassa yhteisössään. (Nurmi & Rantala 2011, 6.) Osallisuuden puolustamisessa syrjäytyneitä kootaan sosiaaliseen yhteyteen ja osallisuuteen, sekä kamppaillaan kaikkia syrjäyttäviä voimia vastaan (Nurmi & Rantala 2011, 121).

Osallisuus on yksi mielenterveyden kulmakivistä, ja se on sitä kautta merkityksellinen maahanmuuttajanaيسen elämässä kokonaisvaltaisesti. Henkilön kokemus täydestä osalli-

suudesta omaan elämäänsä, mahdollisuus ja kyky saada aikaan muutoksia sekä varmuus yhteisöön kuulumisesta rakentavat mielenterveyttä. Vastakohtana voidaan ajatella, että osattomuus omasta elämästä, yhteisöstä ja päätöksenteosta ovat psyykkisen pahoinvoinnin peruskokemuksia. (Nurmi & Rantala 2011, 14.)

Osallisuus on olennainen osa ihmisyyttä, koska sen vaikutukset ulottuvat laajalti ihmisenä olemiseen. Osallisuus voidaan ymmärtää olotilana, joka toisaalta tuottaa toimintaa eli osallistumista ja toisaalta on toiminnan ja osallistumisen edellytys (Juhila ym. 2002, 73). Kuitenkaan osallisuus ei ole pelkkää osallistumista ja vaikuttamista, vaan keskeistä siinä on osallisuuden tunne suhteessa ympäristöön. Osallisuuden tunnetta kuvaa hyvin käsitteet voimaantuminen ja valtautuminen. Yksilö tuntee pätevyyttä ja pitää omaa rooliaan tärkeänä, jonka ansiosta hän saa varmuuden tuoda omat ajatukset ja mielipiteet julki. (Salmikangas 2002, 50.) Työllistyminen auttaa maahanmuuttajanaista kokemaan osallisuutta sekä ehkäisee syrjäytymistä, sillä työ antaa hänelle uusia mahdollisuuksia pätevyyden ja voimaantumisen tuntemiseen.

4.2 Vaikutukset lapsiin

Maahanmuuttajanaisten pitkäaikainen työttömyys ei kosketa ainoastaan maahanmuuttajanaista itseään, vaan vaikuttaa väistämättä myös tämän perheeseen. Olemme halunneet nostaa esille niitä vaikutuksia, joita maahanmuuttajanaisten työttömyys aiheuttaa heidän lapsiinsa. Lasten näkökulmaa olemme tuoneet esille myös ammatillisesta kiinnostuksesta varhaiskasvatustyötä kohtaan.

Kasvatus on sekä tietoista että tiedostamatonta, ja kasvatuksen tavoitteet määrittyvät aina yhteiskunnassa vallitsevien normien ja arvojen sekä kasvattajien moraali- ja ihmiskäsitysten mukaisesti. Tiedostamattomasti niin ympäristö kuin kasvattajien toiminta tai malli vaikuttavat osaltaan lapselle syntyvään käsitykseen hänestä itsestään sekä maailmankuvastaan. (Ritmala, Ojanen, Siven, Vihunen & Vilen 2009, 32, 34.) Syrjäytyminen on vasta nykytieteen valossa alettu nähdä lasten ja nuorten ongelmana. Syrjäytymisprosessin katsotaan usein alkaneen jo lapsuudesta, jolloin riskitekijät periytyvät ylisukupolisesti asenteiden, arvojen ja toimintamallien kautta. Monenlaisten ongelmien kasaantuminen ja pitkittyminen merkitsevät syrjäytymisriskiä jo lapsuusiässä sekä myö-

hemmin aikuisuudessa. Siksi onkin alettu korostaa suojaavien tekijöiden merkitystä mahdollisen syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä. (Vuokila-Oikkonen & Mantela 2010, 8–9.)

Lasten ja nuorten syrjäytyminen muodostuu muun muassa sosiaalisista, koulutuksellisista ja työmarkkinallisista tekijöistä. Lisäksi kodin ja kasvatuksen merkitys syrjäytymisen riskitekijänä on varsin korostunut. Huono-osaisuuden periytyminen osaltaan myös lisää lapsen ja nuoren kokemusta syrjäytymisestä. Oman perheen osattomuudesta alkaneet kielteiset vaikutukset saattavat jatkua niin kouluun, työelämään kuin omaan mahdolliseen tulevaan vanhemmuuteen. (Pölkki 2001, 125.)

Kasvatuskäytännöt vaihtelevat kulttuurista riippuen. Kulttuuristen uskomusten ja tapojen lisäksi lasten ja nuorten kasvatukseen vaikuttavat politiikka ja yhteiskunnan rakenteet. Kulttuuritaustan lisäksi tai siitä riippumatta niin kasvattajien persoona sekä perheen nykyinen elämäntilanne, kuten esimerkiksi huono-osaisuus, ovat osana kasvattajien käytänteitä. (Kuittinen & Isosävi 2013, 78.)

Usein pitkään työttömänä olleet maahanmuuttajanaiset kasvattavat lapsensa täysin kotihoidossa käyttämättä varhaiskasvatuspalveluja. Näin maahanmuuttajalapsille ei pääse syntymään säännöllistä sosiaalista kanssakäymistä suomalaisen kantaväestön kanssa. Kasvatus voidaan nähdä paitsi huoltajien toimesta tapahtuvana, mutta myös sosialisointina, jolloin lapsi tai nuori kasvaa esimerkiksi päiväkotitai kouluyhteisön ja huoltajien kanssa kasvatuskumppanuudessa. (Ritmala 2009 ym. 32.) Vastaavasti kasvatuskumppanuuden mukanaan tuomien sosiaalisten ulottuvuuksien puuttuminen saattaa toimia riskitekijänä lapsen tai nuoren syrjäytymiselle.

Lain mukaan varhaiskasvatukseen tulee tukea lapsia näiden kasvatukseen liittyvissä asioissa ja yhdessä huoltajien kanssa edistää lapsen tasapainoista kehitystä ja kasvua (Kalliala 2012, 90). Lisäksi lastensuojelulaissa on painotettu lasten ja nuorten edun huomioimista viranomaisen kaikissa toimenpiteissä sekä julkisen vallan velvollisuutta varata riittävät voimavarat perheelle sekä lapselle palveluja järjestettäessä (Räty 2008, 17).

Diakonia-ammattikorkeakoulun, Stakesin ja Suomen Punaisen Ristin yhteistyönä tehdyssä kyselyssä on selvitetty sitä, mihin epäkohtiin yhteiskunnassamme tulisi puuttua. Kyselyn mukaan lasten sivuuttaminen on epäkohta, johon päättäjien tulisi kohdistaa Suomessa enemmän huomiota. Kyselyssä nousi esille, että perheitä tai vanhempia koskevissa päätöksissä lasten asema ja kärsimykset jäävät usein huomiotta. Toisin sanoen esimerkiksi maahanmuuttajan koulutukseen tai työllistymiseen liittyvää päätöstä tehtäessä viranomaisen ei välttämättä ajattele päätöksensä seurauksia lapsille, jotka ovat päätöksen saajasta riippuvaisia. (Kainulainen 2006, 83.)

Lähtöleikkisuudessa Suomessa tullaan kohtaamaan uusia haasteita liittyen maahanmuuttajien työllistymisen tai työttömyyden vaikutuksiin. Lisäksi maahanmuuton työllistymiseen liittyvät seikat tulevat koskettamaan aikaisempaa suurempaa joukkoa ihmisiä. On tärkeää tiedostaa, että vähintään neljännes nyt kasvamassa olevista maahanmuuttajataustaisista lapsista ja nuorista on niiden vanhempien lapsia, joilla on ollut vaikeuksia päästä suomalaisille työmarkkinoille. (Martikainen ja Tiilikainen 2007, 61.)

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvailla Oulun kaupungissa asuville työttömille kotouttamisajan ylittäneille maahanmuuttajanasille suunnattujen työllisyyttä edistävien palveluiden roolia. Tavoitteena oli tuoda esille ilmiötä ja siihen liittyviä mahdollisia kehitystarpeita.

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksinä olivat

1. Millaisia haasteita työllistyä kotouttamisajan ylittäneellä työttömällä maahanmuuttajanasella on Oulun kaupungissa?
2. Mitkä ovat työllistymistä edistävien palveluiden tavoitteet kotouttamisajan ylittäneille työttömille maahanmuuttajanasille?
3. Mitä kehitettävää työttömille kotouttamisajan ylittäneille maahanmuuttajanasille suunnatuissa työllistymistä edistävissä palveluissa on?

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Oulun kaupungissa on toiminnassa ja kehitteillä jatkuvasti erilaisia työllistämiseen liittyviä hankkeita. Hankkeet tarjoavat työttömille työnhakijoille mahdollisuuden työttömyyden katkaisemiseen muun muassa harjoittelun, tukityöllistymisen ja koulutuksen avulla. Hankkeita on suunnattu eri kohderyhmille, esimerkiksi työttömyyden keston, koulutuksen ja iän perusteella. Tavoitteena on pyrkiä parantamaan erilaisessa elämäntilanteessa olevien henkilöiden työllistymismahdollisuuksia ja vaikuttamaan heidän hyvinvointiinsa, sekä edistämään osallisuutta yhteiskunnallisesti. (Oulun kaupunki i.a., a.)

Teimme opinnäytetyön Oulun Seudun Setlementti ry:n hallinnoimalle Naisten koulu – integraatiota ja arjen taitoja maahanmuuttajanaishankkeelle. Hanke on Euroopan sosiaalirahaston rahoittama ja osa manner-suomen ESR-ohjelmasta rahoitettua VALTAVA -kehittämishjelmaa. Kehittämishjelman painopisteenä on sukupuolten tasa-arvon edistäminen ja valtavirtaistaminen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013.)

Hankkeen ensisijaisena kohderyhmänä ovat työttömät ja perus- tai ammatillista koulutusta vailla olevat maahanmuuttajanaiset, joiden työllistyminen on erittäin vaikeaa. Hankkeen toiminta-aika on 1.8.2009–31.12.2013. Hanke on saamassa mahdollisesti jatkoaikaa vuoden 2014 vuoden loppuun asti. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013.) Kohderyhmänä ovat erityistä tukea tarvitsevat ja vaikeasti työllistyvät maahanmuuttajanaiset, mutta valmennus soveltuu myös esimerkiksi vastaavassa tilanteessa oleville maahanmuuttajamiehille ja -nuorille (Stolt, Melander & Ranta, 2013).

Valmennusmalli tukee arjen taitojen hallintaa ja on lähtöisin naisten omista henkilökohtaisista tarpeista. Innovatiivisena elementtinä valmennusmallissa on luokkamuotoisen, työelämävalmiuksia lisäävän opiskelun sekä kuntouttavan työtoiminnan yhdistäminen. Työtoiminnan tarkoituksena on kehittää monipuolisesti maahanmuuttajan suomenkielen viestintätaitoja, lisätä kontakteja kantaväestöön sekä luoda uusia verkostoja. Viikko-opetus rakentuu siten, että ryhmä osallistuu kahtena päivänä viikossa kuntouttavaan työtoimintaan ja kolmena päivänä viikossa luokkamuotoiseen opetukseen. Kuntouttava työtoiminta organisoidaan ja toteutetaan Oulun Seudun Setlementti ry:n toimipisteissä. Valmennuskokonaisuus kestää yhden lukuvuoden ja siihen valitaan 12 hengen monikulttuurinen ryhmä (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013; Stolt ym. 2013).

Opetettavia aineita ovat suomenkieli, tieto- ja viestintäteknikka, käsityöt, kotitalous, liikunta- ja terveystieto sekä naisena suomalaisessa yhteiskunnassa -oppiaine. Opetuksessa käsitellään laajasti suomalaisen yhteiskunnan eri alueita ja naisen elämään liittyviä erityispiirteitä. (Stolt ym. 2013.)

Olellaisesta hankkeen toiminnan kannalta on tuoda esille kulttuurimentorin roolia maahanmuuttajanaista ohjaavana henkilönä. Kulttuurimentori -koulutuksen on kehittänyt Oulun Seudun Setlementti ry Euroopan Sosiaalirahaston rahoittamassa projektissa. (Stolt ym. 2013). Kulttuurimentoritoimintaa pyritään kehittämään ja saamaan valtakunnalliseen levitykseen (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013).

Naisten koulussa kulttuurimentori ohjaa maahanmuuttajanaisia omien kokemustensa, aikaisemman työkokemuksensa ja koulutuksensa avulla. Hän toimii positiivisena esimerkkinä suomalaisessa yhteiskunnassa aktiivisesti toimivasta maahanmuuttajanaisesta. Hän toimii myös kulttuuritulkkina molempiin suuntiin ja selkokielistäjänä opettajien ja opiskelijoiden välissä. Hän tukee opetuksen kehittämistä merkittävällä tavalla, sillä hänellä on syvällistä ymmärrystä kohderyhmän elämäntilanteista ja niihin liittyvistä haasteista. Kulttuurimentori tuo tätä näkökulmaa esille toiminnan suunnittelussa ja viranomaisyhteistyössä. Hän antaa psykososiaalista tukea, kannustaa ja motivoi, tukee opinnoissa ja ohjaa tarvittavien palvelujen piiriin. (Stolt ym. 2013.)

Valmennuskokonaisuuden tavoitteena on naisten voimautuminen, sosiaalisen verkoston kasvu ja vertaistuen saaminen sekä suomenkielen aktiivinen käyttäminen ja jatkopulun löytäminen valmennuksen päätyttyä. Tärkeää on naisen itsetunnon kohoaminen, kyky suunnitella tulevaisuutta sekä usko omiin voimavaroihin ja mahdollisuuksiin. (Stolt ym. 2013). Keskeisenä toimenpiteenä hankkeessa on lisäksi työ- ja välityömarkkinoiden kehittäminen paikallisessa verkostotyössä (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013).

6.1 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyömme toteutettiin laadullista menetelmää käyttäen. Laadullisessa tutkimuksessa korostetaan erityisesti ihmistä elämismaailmansa kokijana, havainnoijana ja toimi-

jana (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2011, 82). Asioita ja ilmiöitä tarkastellaan ihmisistä lähtöisin olevina ja ihmisiin päättyvinä tapahtumina, kuten toimintana ja yhteiskunnan rakenteina (Vilkkä 2009, 97). Valitsimme metodiksi laadullisen tutkimuksen, koska halusimme tuoda esille Oulun kaupungissa työllistymistä edistäviä palveluita tarjoavien työntekijöiden näkökulman maahanmuuttajanaisten työllistymiseen liittyvistä seikoista.

Ihmisten tekemät havainnot, kokemukset ja toiminnat värittyvät suhteessa aikaan, paikkaan ja tilanteisiin (Ronkainen ym. 2011, 82). Halusimme tuoda esille nimenomaan työllistymistä edistävien palveluntarjoajien näkökulman, koska halusimme kuvailla konkreettisesti Oulun kaupungin palvelujärjestelmää tutkimusaineistomme sekä viitekehysemme avulla. Kohderyhmän eli maahanmuuttajanaisten kokemuksia kuvailtaessa opinnäytetyön näkökulma olisi ollut luonnollisesti täysin toisenlainen, sillä kokemusta teoretisoidaan viitekehyksessä eri tutkimustahojen näkökulmista eri tavoin.

Laadullinen tutkimus ymmärtää tutkimustulokset tulkinnaksi, jonka varaan seuraavat valinnat rakennetaan. Johtuen merkitysten tulkinnallisuudesta laadullisen tutkimuksen aineistot ovat usein suhteellisen pieniä eli tutkittavia on yleensä melko vähän. Pienellä otannalla vältetään sitä, että aineiston analysoinnista ja tulkintojen tekemisestä ei tule liian vaikeasti hallittavaa. Aineiston määrän katsotaan olevan riittävä silloin, kun tutkija voi vastata tutkimuskysymykseensä. (Ronkainen ym. 2011, 82–83.) Halusimme rajata otannan kolmeen tahoon aineiston hallittavuuden vuoksi. Kun aineisto on riittävä, voidaan sanoa aineiston kylläntyvän kyseisestä määrästä (Ronkainen ym. 2011, 117).

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymys sekä aineiston laajuus, hankintatapa ja yleistämisen mahdollisuus nivoutuvat toisiinsa (Ronkainen ym. 2011, 117). Timo Laine on esittänyt rungon laadullisen tutkimuksen analyysin etenemisestä. Laineen mukaan laadullisen tutkimuksen aineistosta löytyy aina useita kiinnostavia asioita, joita ei välttämättä tutkimuksen alkuvaiheessa ole osannut huomioida. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 92.) Opinnäytetyötä tehdessä huomasimme useita kiinnostavia näkökulmia liittyen tutkittavaan ilmiöön ja tutkimuskysymyksemme tarkentuivatkin vasta tulosten analysointivaiheessa.

6.2 Tutkimusympäristö

Tutkimusympäristöksi valittujen tahojen määrän ratkaisevat monesti käytettävissä olevat tutkimusresurssit, kuten aika ja raha. Olennaista on kuitenkin se, kuinka paljon aineistoa tulee kerätä, jotta tutkimus olisi tieteellistä, edustettavaa ja yleistettävissä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 85.) Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään usein varsin pieneen tutkimusotantaan ja pyritään analysoimaan niitä mahdollisimman perusteellisesti. Aineiston tieteellisyyden kriteeri ei ole siis määrä vaan laatu. Opinnäytetyössämme kuvaamme Oulun kaupungissa kotouttamisajan ylittäneille työttömille maahanmuuttajanasille tarjolla olevia työllisyyttä edistäviä palveluita. Tutkimuksemme otanta koostuu kolmesta tahosta. Tällaisessa harkinnanvaraisessa otannassa on tärkeää rakentaa vahvat teoreettiset perusteet viitekehyksen avulla, ja se myös osaltaan ohjaa aineiston hankintaa (Eskola & Suoranta 1998, 18.) Olemme rajanneet tutkimusympäristömme seuraaviin tahoihin; Pohjois-Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto (Oulu), Oulun työvoiman palvelukeskus ja Oulun kaupungin työllisyyspalvelut.

Työ- ja elinkeinotoimistossa (TE-toimisto) annetaan henkilökohtaista palvelua työnhakuun ja työnhakijalleen liittyen sekä välitetään tietoa työmarkkinoista, ammateista, yrittäjyydestä ja koulutuksesta. TE-toimiston asiakkaana voi olla niin työssä oleva, työttömä kuin työelämään hakeutuvakin. TE-toimiston palveluja voi pitkälti käyttää verkossa omatoimisesti, mutta myös henkilökohtaista palvelua on saatavilla TE-toimistoissa ja niiden rekrytointikeskuksissa sekä työvoiman palvelukeskuksissa. (TE-palvelut 2013.)

Työvoiman palvelukeskus (TYP) on Oulun kaupungin, KELAn, ja Pohjois-Pohjanmaan TE-toimiston yhteistyöorganisaatio, jonka avulla edistetään pitkään työttömänä olleen työllistymistä, työkyvyn ylläpitoa, kuntoutumista ja elämänhallintaa. Palvelukeskuksen asiakkaaksi ohjaututaan TE-toimiston tai sosiaalitoimen kautta, jossa asiakkaan palvelutarve määritellään. Työvoiman palvelukeskuksessa työskentelee sosiaalityöntekijöitä, sosiaalitoimen ohjaajia, työvoimaneuvojia- ja ohjaajia sekä psykologi ja vakuutussihteerit. (Oulun kaupunki, i.a., b.)

Oulun kaupungin työllisyyspalvelut palvelee pitkään työtä hakeneita oululaisia, jotka ovat saaneet työttömyysetuutta yli 500 päivää tai ovat olleet työttömänä yhtäjaksoisesti yli 12 kuukautta. Palveluyksikkö tukee työnhakijan työllistymistä ja työelämäosallisuut-

ta sekä pyrkii vahvistamaan toimialakohtaista yritysyhteistyötä. Työnhakija voi hakeutua palveluihin joko omasta aloitteesta tai TE-toimiston, yhteistyötahojen tai sosiaali-palveluiden kautta. Työllisyyspalvelut tekevät yhteistyötä Oulun kaupungin muiden palveluyksiköiden, Pohjois-Pohjanmaan TE-toimiston sekä erilaisten työnantajakumppaneiden kanssa. Oulun kaupungin työllisyyspalvelut on osa valtakunnallista kuntako-keilua, joka kestää hankkeena vuoden 2015 loppuun saakka. Hanketta rahoittaa Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus sekä Oulun kaupunki. (Oulun kaupunki, i.a., c.)

6.3 Aineiston keruu

Tutkimusmetodina käytimme avointa kyselylomaketta. Kyselyt suoritimme sähköisesti webropol-kyselynä syksyn 2013 aikana (LIITE1: SÄHKÖINEN LOMAKEKYSELY). Tutkimustahomme valikoituivat työelämän yhteistyökumppanin kanssa käytyjen neuvottelujen pohjalta. Haastateltavat olivat johtotehtävissä olevia alan asiantuntijoita. Kyselyidemme avulla saimme tietoa kunkin palveluntarjoajan yksilöllisistä kokemuksista siitä, millaisia haasteita maahanmuuttajanaisilla on työllistymisessä ja siitä, millaisin tavoittein työllistymiseen pyritään. Lisäksi saimme kehitysideoita palveluntarjoajilta maahanmuuttajanaisten työllistymisen parantamiseksi.

Kysymykset luovat perustan tutkimuksen onnistumiselle (Valli 2010, 103). Pyrimme siksi kiinnittämään erityistä huomiota kysymysten tekemiseen ja muotoilemiseen. Lomaketta tehdessämme kiinnitimme huomiota paitsi kysymyksiin, myös lomakkeen pituuteen. Halusimme tehdä kyselyn, joka antaa meille tarpeeksi tietoa, mutta on myös sellainen, johon vastaajat jaksavat huolellisesti vastata.

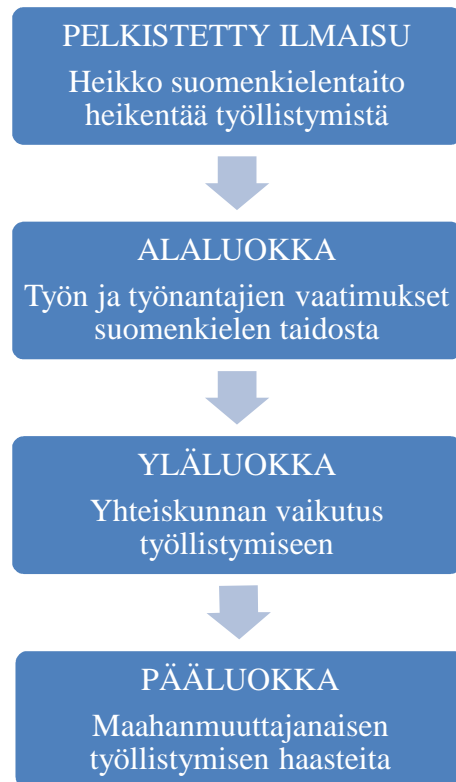
Eräs sähköisen kyselyn riskeistä on usein alhainen vastausprosentti. Kysely on helppoa olla huomioimatta, sillä todellista kontaktia tutkijaan ei ole (Valli 2010, 107). Huomioimme riskin olemalla yhteydessä kyselymme tahoihin niin puhelimitse kuin sähköisesti kertaalleen ensimmäisen sähköisen yhteydenottomme jälkeen. Kun tutkimuksen otanta on pieni, myös sinnikkyys ja pitkäjänteisyys ovat hyvin tarpeellisia (Vilkkä 2009, 74–75). Vastaukset saimme kolmelta neljästä tahosta.

Sähköisen kyselyn etu puolestaan on sen sitoutumattomuus aikaan. Vastaajilla on mahdollista vastata lomakkeeseen ilman kiirettä, kun se heille parhaiten sopii. Tämä antaa luotettavan pohjan tuloksille, sillä vastaajalla on mahdollista rauhassa tarkastella vastauksiaan. (Valli 2010, 107–118.) Kyselymme on suunnattu esimiestasolla toimiville henkilöille ja olemme olettaneet kyseisen lähestymistavan olevan paras tutkimustahoillemme juuri aikaan sitoutumattomuuden vuoksi. Tutkimusaineistomme muotoutui kolmen tutkimustahomme erillään täyttämistä kyselylomakkeista, jotka käsittelimme sisällönanalyysin keinoin.

6.4 Aineiston analyysi

Laadullisessa tutkimuksessa tulkitaan tutkimusaineistoa ja pyritään viemään ilmiön ymmärrys mahdollisimman käsitteelliselle tasolle (Ronkainen ym. 2011, 82–83). Olemme analysoineet aineiston induktiivisella sisällönanalyysi -menetelmällä. Olemme havainnollistaneet analysoinnin vaiheita kuvioiden avulla opinnäytetyömme tuloksiossa.

Aloitimme aineistonanalyysin heti, kun olimme saaneet kokoon kaikkien kyselyiden vastaukset. Aineistomme oli jo valmiiksi hallittavassa muodossa tulostettuumme webropol-ohjelman avulla aineistomme perusraportin. Luimme aineiston useaan otteeseen ja kirjoitimme siitä erilleen pelkistettyjä ilmauksia. Havaintojen pelkistämisessä on olemassa kaksi osaa. Ensin aineistoa tarkastellaan ja pilkotaan tietystä teoreettisesta ja metodologisesta näkökulmasta, jonka jälkeen yhdistetään aineiston osia tarkoituksenmukaisesti. Tärkeää on osata kiinnittää huomiota ainoastaan siihen, mikä on teoreettisen viitekehyksen kannalta olennaista tietoa. (Alasuutari 2007, 40.) Yhdistimme aineistoa luokittelemalla sen ala-, ylä- ja pääluokkiin. Luokittelun avulla vertasimme aineistomme eri osia toisiinsa ja yhdistelimme luokkia niiden samankaltaisten ominaisuuksien mukaan. Lopuksi teimme johtopäätöksiä luokittelemistamme tuloksista, eli tulkitsimme tuloksemme.

KUVIO 1. Esimerkki analyysin etenemisestä

7 OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

7.1 Opinnäytetyön luotettavuus

Opinnäytetyömme luotettavuuden arvioinnissa käytimme validiteetin ja reliabiliteetin käsitteitä. Tutkimuksen reliaabelius tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta eli sen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Reliaabelius voidaan todeta usealla eri tavalla. Esimerkiksi useamman tutkijan samanlaiset tulokset voidaan todeta reliaabeleiksi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 226.) Aineiston tulee kuvata hyvin ilmiötä ja olla niin laaja, ettei se kuvasta sattumanvaraisia ja subjektiivisia kokemuksia (Ronkainen ym. 2011, 117). Vertaamalla aineistoamme aikaisemmin julkaistuihin tutkimuksiin ja teoreettiseen viitekehykseemme selviää, että tutkimuksemme on antanut vastaavanlaisia tuloksia ja on siten luotettava.

Validius eli pätevyys tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä mitata sitä mitä pitikin. Tutkimustuloksemme vastaavat tutkimuskysymyksiämme, tavoitetta sekä tarkoitusta. Aineiston keruu-vaiheessa kyselylomakkeiden kysymyksiin saimme osin toisenlaisia vastauksia kuin olimme odottaneet saavamme. Tämä johtui siitä, että vastaajat olivat käsittäneet osan kysymyksistä toisin kuin me tutkijoina olimme ne ajatelleet. Mikäli tutkija tällaisessa tilanteessa käsittelee tuloksia edelleen alkuperäisen oman ajattelumallinsa mukaisesti, ei tuloksia voida pitää pätevinä (Hirsjärvi ym. 2008, 226–227). Tästä syystä tulosten analysointivaiheessa päädyimme tarkentamaan ja osin muuttamaan tutkimuskysymyksiämme vastaamaan tutkimustahojemme oletuksia kysymyksestä.

Valitsimme tutkimusmetodimme niin, että ne tukisivat työmme tavoitteita. Avoimet kyselylomakkeet antoivat meille tarvitsemamme tiedon niin, että vastaajat saivat omin sanoin kuvailla kokemuksiaan ja tietämystään aiheesta. Halusimme huomioida kyselyyn vastanneiden asiantuntijuuden. Haastattelimme esimiestasolla olevia alan asiantuntijoita, joilla on kokemusta ja tietoa tutkittavasta aiheesta, joten tiesimme heidän näkemyksillään olevan painoarvoa. Kerroimme saatteessamme myös toiveesta mahdolliseen jatkokyselyyn mikäli tarpeellista. Tämä olisi ollut eduksi, mikäli emme olisi saavuttaneet kyselylomakkeillamme tarvittavaa tietoa.

Kyselyssä esiintyneet avoimet kysymykset olivat kaikille samat, mikä auttoi vertailemaan niiden tuloksia yhtenäisesti. Osan kysymyksistä koimme tarpeettomiksi tulosten analysointivaiheessa, mutta osa vastauksista antoi enemmän tietoa kuin kysymys vaati. Tästä syystä päädyimme, kuten edellä mainitsimme, muuttamaan osin myös tutkimuskysymyksiämme.

Tulosten analyysissa keskeistä oli luokittelujen tekeminen. Pelkistimme aineistomme perusraportin perusteella, joka kuvasi sanatarkasti vastaajien esittämät vastaukset kysymyksiimme. Tämän jälkeen luokittelimme aineistomme pohjautuen näihin pelkistykseen ala-, ylä- ja pääluokkiin. Aloitimme pääluokkien kuvaamisesta, minkä teimme perustuen tutkimuskysymyksiimme. Yläluokat muodostuivat tutkimusaineistomme sekä viitekehiksemme tuloksena. Alaluokat muodostimme pelkistyksistä.

Tutkimuksemme otanta, kolme asiantuntijahaastattelua, on suhteellisen pieni. Tavoitteenamme oli haastatella neljää keskeisimpinä näkemäämme työllistymistä edistävää tahoja Oulun kaupungissa. Yritimme saada tutkimukseemme neljänneksi tahoksi Aikuisosiaalityön, mutta heitä emme useiden yritysten kautta kuitenkaan tavoittaneet. Perustuen laadullisen tutkimuksen kriteereihin otannan kylläntymisestä katsomme otannan kuitenkin riittäväksi.

7.2 Opinnäytetyön eettisyys

Tutkimusetiikka kulkee mukana tutkimusprosessin ideointivaiheesta tutkimustuloksista tiedottamiseen. Opinnäytetyötä tehdessä olemme joutuneet miettimään toimintatapojamme niin että toimisimme mahdollisimman eettisesti kussakin työmme vaiheessa. Olemme halunneet toimia mahdollisimman rehellisesti, huolellisesti ja hyvien tieteellisten käytäntöjen mukaisesti prosessin alusta loppuun. Tutkimustyötä tehdessä tulee noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä eli eettisesti kestäviä tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiä (Vilka 2009, 29–30). Etiikan tulee kulkea tutkimusprosessin mukana osana moraalista näkökulmaa (Kuula 2011, 21). Moraalisella näkökulmalla tarkoitamme ymmärrystä oikeasta ja väärästä sekä toimintaa tutkimus- ja kehittämistoiminnan kannalta niin, että opinnäytetyössämme korostuisi oikeudenmukaisuus.

Aiheen valinnassa otimme huomioon sen, että aihe on ajankohtainen ja tärkeä. Olemme perustaneet tiedonhankintamme asianmukaisiin tiedonlähteisiin peilaten samalla oman tutkimuksemme aineistoa ja olemme pyrkineet tarkkaavaisuuteen ja kriittisyyteen lähteiden käytössä. Tällainen toiminta on tärkeää siksi, koska samat eettiset kysymykset ovat keskeisiä myös niille, jotka jatkossa käyttävät tutkimuksemme tuloksia (Leino-Kilpi & Välimäki 2006, 288).

Eettisten ratkaisujen merkitys on keskeistä kun tutkitaan inhimillistä toimintaa ja käytetään ihmisiä tietolähteinä. On olemassa lukuisin normeja siitä, miten tutkimusta tehdään eettisesti kestäväällä tavalla. Näissä normeissa kiinnitetään huomiota erityisesti tutkittavien ihmisten oikeuksien toteutumiseen ja kohteluun. Olemme halunneet huomioida työelämän yhteistyökumppanimme pitämällä heidät ajantasalla opinnäytetyön etenemisestä. Valmiin työn tulemme toimittamaan niin tutkimustahoille kuin työelämän yhteistyökumppanille, ja työelämälähtöisesti haluamme antaa heille täydet käyttöoikeudet opinnäytetyöhön jatkossa.

Opinnäytetyötä tehdessä olemme pitäneet arvossa tutkittavia tahoja työn onnistumisen kannalta. Myös hankkeen toiveita olemme pyrkineet kunnioittamaan eettisyyden ehdoin. Eettisyyttä on myös se, että tutkija pyrkii huomioimaan muut ilmiötä tutkineet viittaamalla mahdollisimman paljon aikaisempiin tutkimuksiin ja kirjaamalla tulokset mahdollisimman huolellisesti (Leino-Kilpi & Välimäki 2006, 285–287). Aikaisempia tutkimuksia olemme pyrkineet tuomaan esille mahdollisimman monipuolisesti ajankohtaisista lähteistä.

Pidämme tärkeänä sitä, että työstämme seuraa käytännön hyötyä. Parhaimmillaan tutkimus on emansipatorinen eli toimi- ja ammattialoja sekä niiden sidosryhmien toiminta- ja ajattelutapoja sekä yhteistoimintaa edistävää. Tällaiseen käytännön hyötyyn olemme tutkimuksessamme pyrkineet. Emansipatorinen tutkimus tuottaa uusia näkökulmia, ideoita ja käsitteitä. (Vilka 2009, 34) Olemme pyrkineet siihen, että teksti olisi puolueetonta ja että tutkittavien antamaa tietoa ei esitetä niin, että se olisi kenellekään haitaksi.

Erityisesti tutkittaessa niin sanottuja haavoittuvia ryhmiä eettinen näkökulma on osattava huomioida (Leino-Kilpi & Välimäki 2006, 288). Olemme pyrkineet kiinnittämään erityistä huomiota siihen, että emme viitekehyksessä huomaamatta yleistäisi tai katego-

riosisi kohderyhmää eli maahanmuuttajanaisia. Tutkimuksen kohderyhmän erityispiirteiden ollessa syrjäytymisvaarassa olevat, on kategorioiminen kuitenkin lähes väistämätöntä.

Olemme pyrkineet tuottamaan tekstiä niin, että opinnäytetyötä lukevan on helppoa seurata ja ymmärtää tutkimuksemme sisältö. Ennen kaikkea olemme halunneet tiedostaa vastuun tekemästämme tutkimuksesta. Olemme halunneet tuottaa aineistoa, josta voimme tutkijoina olla ylpeitä muiden yhteisöjen silmissä.

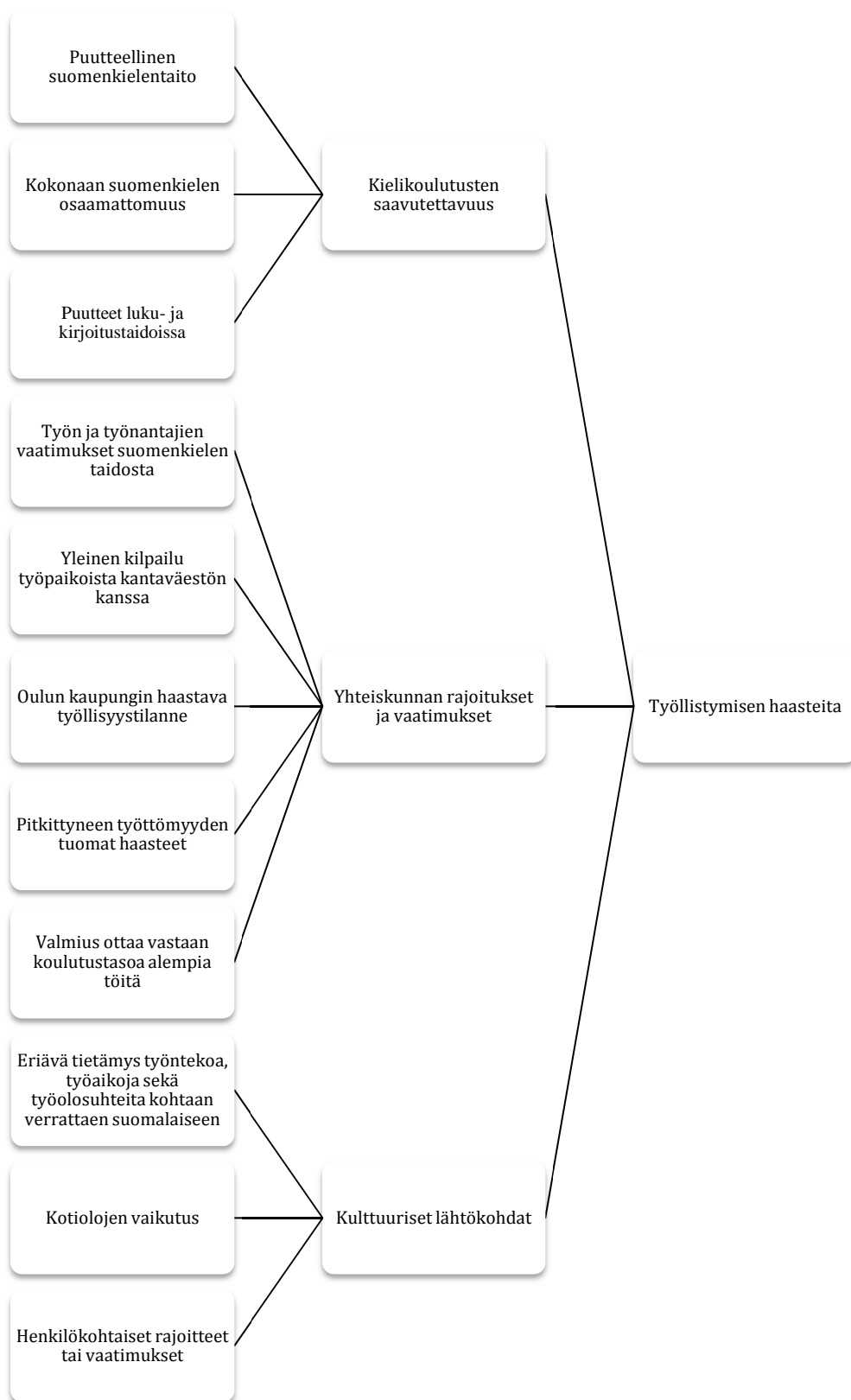
8 TULOKSET

8.1 Työllistymisen haasteita

Selkeä este maahanmuuttajanaisten työllistymiselle on puutteellinen suomenkielentaito sekä kokonaan suomen kielen osaamattomuus. Osalla maahanmuuttajanaisista puutteet luku- ja kirjoitustaidossa vaikeuttavat myös työllistymistä.

Yleinen kilpailu työpaikoista kantaväestön kanssa on ongelma maahanmuuttajataustaiselle työnhakijalle, sillä työllisyystilanne Oulussa on haastava. Pitkittynyt työttömyystilanne aiheuttaa muun muassa sen, että myös korkeasti koulutetut ovat valmiita ottamaan koulutustasoaan alempia töitä vastaan. Lisäksi työn ja työnantajien vaatimukset suomenkielentaidosta luovat haasteita työllistyä.

Maahanmuuttajanaisten kulttuuriset lähtökohdat voivat vaikuttaa työn saantiin. Maahanmuuttajanaisten suhtautuminen ja tietämys työntekoa, työaikoja sekä työolosuhteita kohtaan voivat esimerkiksi erota suomalaisista käsityksistä. Lisäksi maahanmuuttajanaisten perhetilanne ja erilaiset henkilökohtaiset rajoitteet tai vaatimukset saattavat vaikeuttaa työnsaantia.

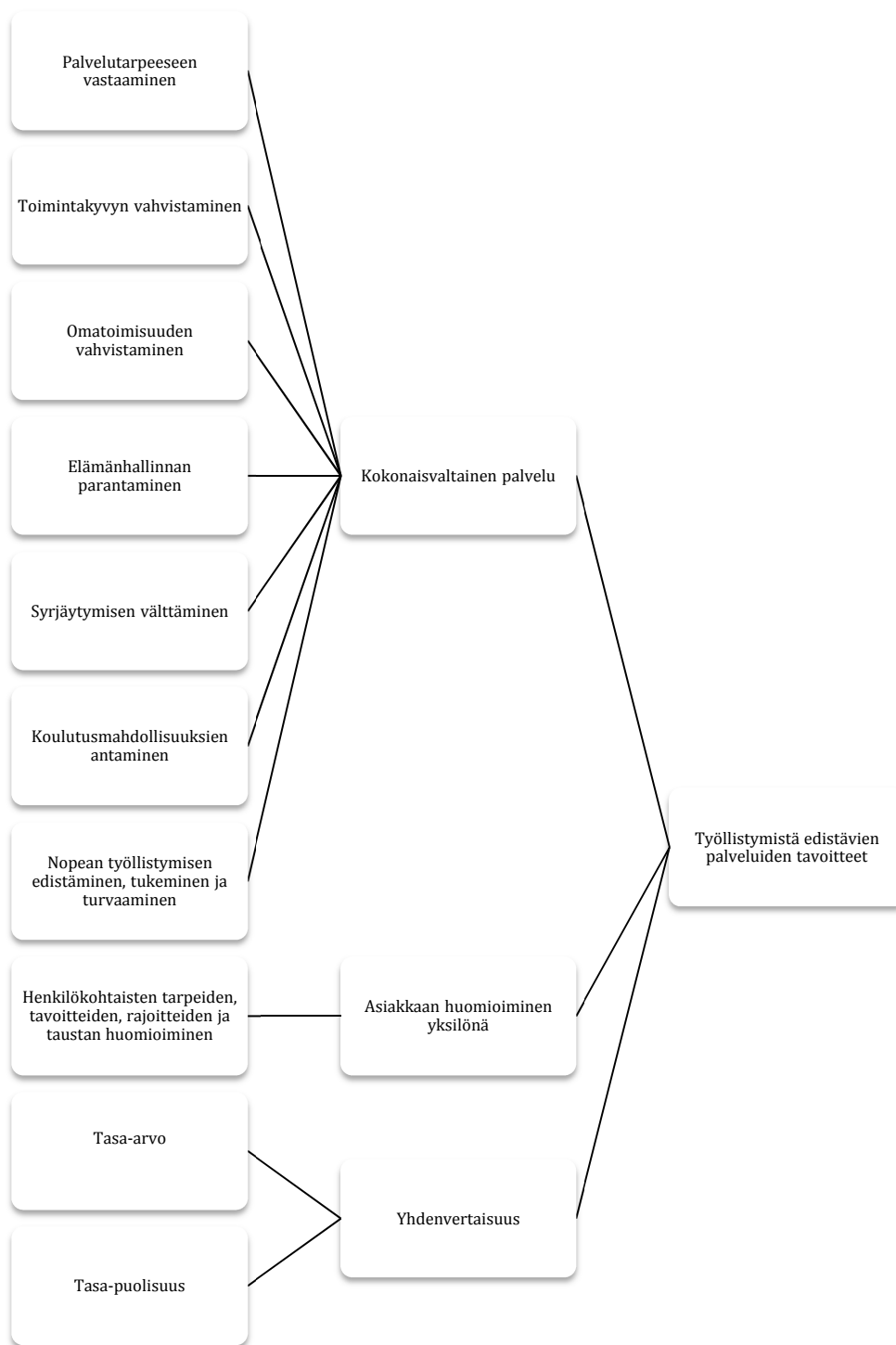
KUVIO 2. Maahanmuuttajanaisten työllistymistä vaikeuttavia tekijöitä

8.2 Työllistymistä edistävien palveluiden tavoitteet

Asiakkaan kokonaisvaltainen palvelu ja palvelutarpeeseen vastaaminen ovat lähtökohdallisesti tavoitteita työllistymistä edistävillä palveluilla. Kokonaisvaltaisen palvelun katsotaan sisältävän olennaisesti asiakkaiden ohjauksen ja aktiivisen seurannan. Palvelutarpeeseen pyritään vastaamaan moniammatillisen tuen ja verkostotyön avulla. Tavoitteisiin kuuluu edistää, tukea ja turvata pitkään työttömänä olleiden tai työtä hakeneiden asiakkaiden nopea työllistyminen. Lisäksi jokaisen asiakkaan omatoimisuutta ja itsestä asioiden hoitoa pyritään vahvistamaan.

Tavoitteena työllistymistä edistävillä palveluilla on pyrkiä vahvistamaan riittävää toimintakykyä osallistua kuntouttavaan työtoimintaan tai työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin. Myös koulutusmahdollisuuksien antaminen nousi esille yhtenä tavoitteena. Laajemmasta näkökulmasta tavoitteiksi nousivat myös asiakkaiden elämänhallinnan parantaminen ja syrjäytymisen välttäminen.

Palveluiden tavoitteena on huomioida maahanmuuttajanainen yksilönä, ottaen huomioon hänen taustansa sekä mahdolliset henkilökohtaiset rajoitteensa. Lisäksi asiakkaan henkilökohtaiset tarpeet ja tavoitteet huomioidaan. Asiakasta palvellaan tasa-arvon, tasapuolisuuden ja yhdenvertaisuuden periaatteiden mukaisesti.

KUVIO 3. Palveluntarjoajien työn tavoitteet maahanmuuttajanaisten työllistymisen parantamiseksi

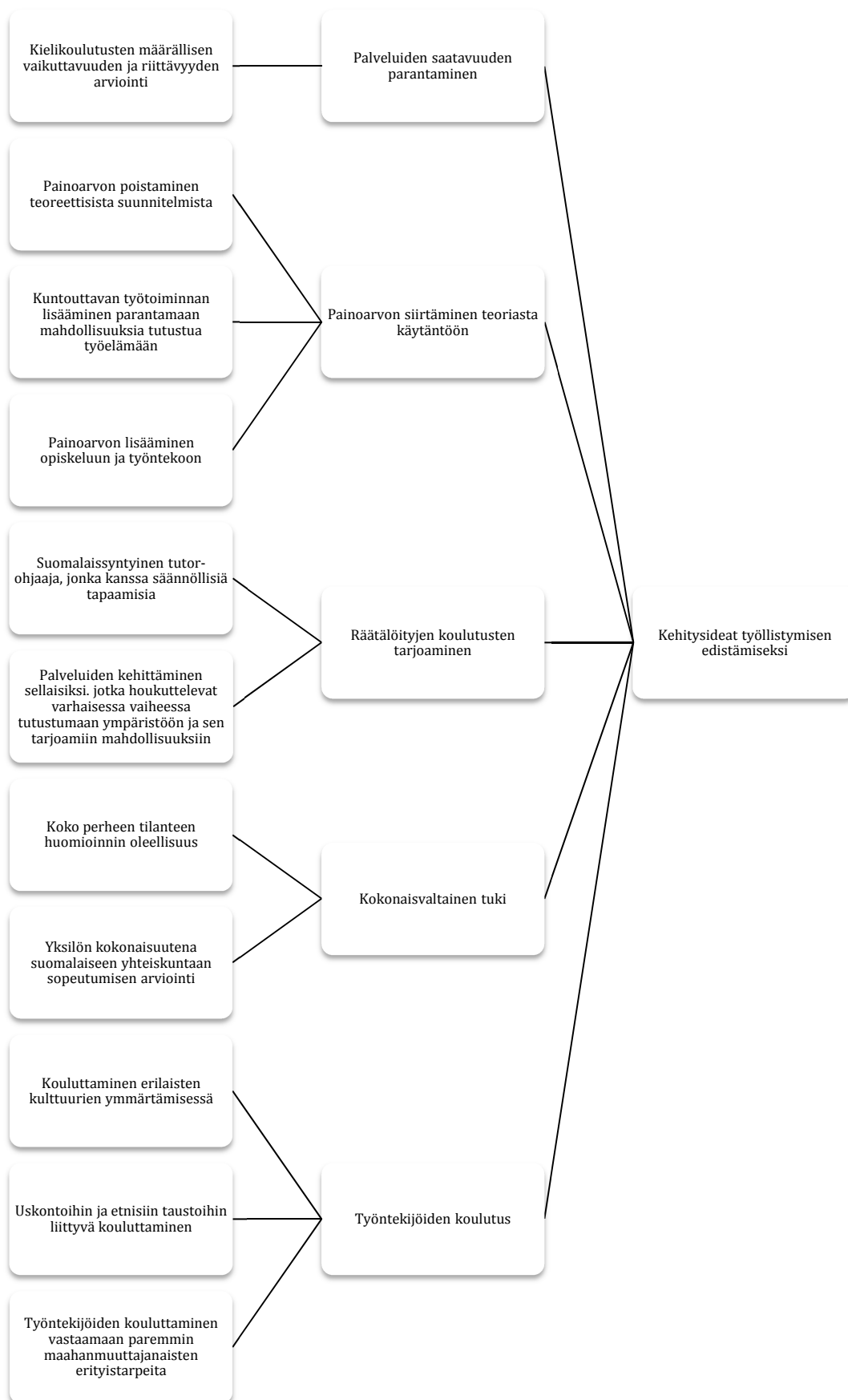
8.3 Kehitysideat työllistymisen edistämiseksi

Kyselymme mukaan kotouttamisaikana työllistämistä edistäviä palveluita on hyvin saatavilla, mutta palveluiden saatavuus heikkenee, kun kolmen vuoden kotouttamisaika on ohi. Lisäksi vastauksista ilmeni, että maahanmuuttajanaisten kohdalla kielikoulutusten määrällistä vaikuttavuutta ja riittävyttä tulisi arvioida uudelleen.

Palveluita tulisi kehittää niin, että painoarvo olisi enemmän käytännössä tapahtuvassa toiminnassa, kuten opiskelussa ja työnteossa, kuin teoreettisissa suunnitelmissa. Erään tahon mukaan Oulussa tarvittaisiin enemmän kaupungin järjestämää työtoimintaa, joka mahdollistaisi paremmin maahanmuuttajanaisten tutustumisen työelämään. Työelämään tutustumisen katsottiin kyselyn mukaan antavan maahanmuuttajanaيسille parhaan tilaisuuden oppia suomenkieltä. Lisäksi tuloksista nousi esille, että palveluita tulisi kehittää sellaisiksi, jotka houkuttelevat maahanmuuttajanaiset jo varhaisessa vaiheessa tutustumaan ympäristöön ja sen tarjoamiin mahdollisuuksiin. Lisäksi kyselyistä kävi ilmi, että tarvittaisiin enemmän nimenomaan maahanmuuttajanaيسille räätälöityjä koulutuksia.

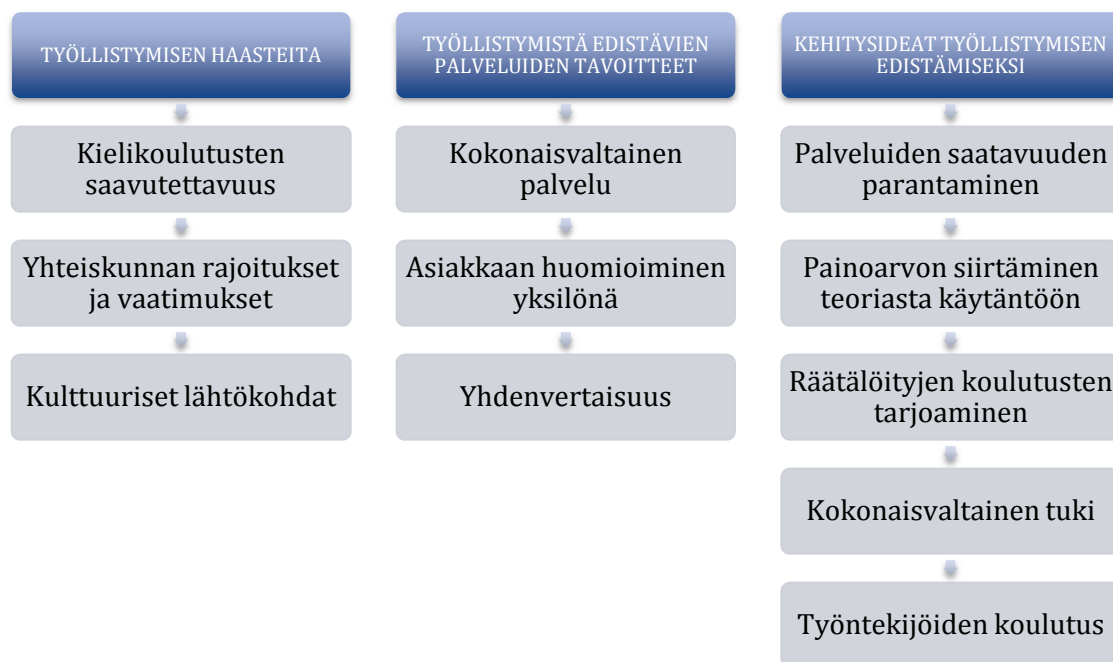
Maahanmuuttajanaisten sopeutuminen kokonaisvaltaisesti suomalaiseen yhteiskuntaan tulisi huomioida paremmin heidän työllisyytensä parantamiseksi. Huomio tulisi kiinnittää maahanmuuttajanaisten erityispiirteisiin, kuten asemaan perheessä. Erään vastauksen mukaan huomio tulisi kiinnittää nimenomaan koko perheeseen eikä ainoastaan yksilöön.

Kouluttamalla työntekijöitä voidaan kehittää työllistymistä edistäviä palveluja vastaamaan paremmin maahanmuuttajanaisten tarpeita. Uskontoihin ja etnisiin taustoihin liittyvä koulutus on tarpeellista, sillä erilaisten kulttuurien tuntemus on eduksi maahanmuuttajien kanssa työskenteleville. Eräästä vastauksesta nousi esille kehitysidea maahanmuuttajanaيسille suunnatusta suomalaissyntyisestä Tutor-ohjaajasta, jonka kanssa maahanmuuttajanaيسella olisi säännöllisiä tapaamisia. Tämä lisäisi maahanmuuttajanaيسen kohtaamisia suomalaisen kantaväestön kanssa.

KUVIO 4. Tekijöitä maahanmuuttajanaisten työllistymisen parantamiseksi

9 YHTEENVETO TULOKSISTA

KUVIO 5. Työntekijöiden näkökulmia maahanmuuttajanaisten työllistymistilanteesta Oulun kaupungissa

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

1. Oulun kaupungin työllistämistä edistävissä palveluissa maahanmuuttajanaisten työllistämisen tukemiseen, turvaamiseen sekä edistämiseen ollaan sitouduttu yhtä voimakkaasti kuin kantaväestönkin työllistämiseen. Tavoitteena on tasa-arvoinen kohtelu noudattaen yhdenvertaisuuden periaatteita.
2. Maahanmuuttajanaisten haasteet työllistyä ovat moninaiset. Esteitä työllistymiselle löytyy niin palvelujärjestelmästä, työnantajista ja yhteiskunnallisesta tilanteesta kuin maahanmuuttajan henkilökohtaisista ominaisuuksista ja maahanmuuttajuuteen liittyvistä erityisistä seikoista.
3. Kehitettävää on olemassa maahanmuuttajanaisten työllistämisessä. Etenkin ongelmien ennaltaehkäisyyn tulisi kiinnittää huomio. Mikäli jo kotouttamisajan palveluiden riittävyyttä arvioitaisiin, ja pyrittäisiin parantamaan palveluissa ilmeneviä epäkohtia, olisi mahdollista välttyä myös korjaavilta toimenpiteiltä.

11 TULOSTEN VERTAILUA AIKAISEMPIIN TUTKIMUKSIIN

Maahanmuuttajanaisia koskevaa laadullista tutkimusta on tehty viime vuosina yhä enemmän niin kansainvälisesti kuin kotimaassa. Tunnetuimpien kotimaisten aihetta käsittelevien tutkimusten yhteyteen yhdistetään suomessa usein nimet kuten Tuomas Martikainen ja Marja Tiilikainen. Kansainvälisesti tunnetuimpia aihetta tutkineita on muun muassa Patricia R. Pessar ja Sarah J. Mahler sekä Judith Doyle.

Maahanmuuttajien sijoittumista suomalaiseen työelämään on tarkasteltu useissa tutkimuksissa, mutta erityisesti maahanmuuttajanaisten työllistymiseen liittyviä kysymyksiä on kuitenkin tutkittu selvästi vähemmän (Tiilikainen 2008, 9). Tämä johtuu siitä, että tehty tutkimus on asettunut kahdeksi erilliseksi kentäksi maahanmuuttajanaisten perheeroilien ja työllistymisen näkökulmista. Maahanmuuttajanaiseutta erityispiirteenä yhteydessä heidän työllistymiseensä ovat tutkineet vain harvat. Maahanmuuttajataustaisten naisten työllistymistä Suomessa ovat kuitenkin tutkineet muun muassa Annika Forsander ja Tuula Joronen sekä Martikainen ja Tiilikainen. Toistaiseksi on siis olemassa melko vähän laadullista tietoa maahanmuuttajanaisten kieliopinnoista, kotoutumisesta ja työllistymisestä.. (Lainiala & Säävälä 2010, 14.)

Samankaltaisiin tuloksiin opinnäytetyömme tulosten kanssa ovat päättäneet suomessa kuitenkin myös muut maahanmuuttajanaisten työllistymistä tutkineet. Kuitenkin naisia, kansainvälistä muuttoliikettä ja naisten työllistymiseen liittyviä aiheita tutkitaan yhä enenevässä määrin niin kotimaassa kuin maailmanlaajuisesti. Tässä yhteydessä nostamme esille eräitä opinnäytetyömme kannalta keskeisiä tutkimuksia.

Marja Tiilikaisen (2008) maahanmuuttajanaisiin kohdistunut tutkimus ”Menestyvät maahanmuuttajanaiset” osoittaa, että tutkimuksemme kohderyhmä pitää työn merkitystä keskeisenä seikkana niin kotoutumisen, kielen oppimisen kuin sosiaalisten verkostojen syntymisen kannalta. Tiilikaisen tutkimukseen osallistuneiden maahanmuuttajanaisten mukaan työ tasapainottaa mielentilaa ja tuo turvaa elämän eri kriisitilanteissa. Tiilikaisen mukaan palkkatyötä pidetään maahanmuuttajanaisten näkökulmasta yleensä keskeisenä yhteiskuntaan integroivana tekijänä. (Tiilikainen 2008, 79.)

Opinnäytetyömme tulosten perusteella maahanmuuttajanaisten työllistymisen haasteena ovat heidän kulttuuriset lähtökohtansa, kuten tietämys suomalaisesta työnteosta tai heidän vaatimuksensa työstä. Kuitenkin tutkimukset, kuten edellä mainittu ”Menestyvät maahanmuuttajanaiset” osoittavat selvästi sen, että maahanmuuttajanaisilla on yleensä vahva tarve päästä osalliseksi työelämään ja että he kokevat työnteon viihtyvyyttä ja hyvinvointia parantavana tekijänä. Humanistisen ammattikorkeakoulun opiskelijat Anna Halonen ja Mari Ojalehto ovat tutkineet opinnäytetyössään ”Tyytyväisyys tulee töistä, en halua olla kotona.” - Maahanmuuttajanaisten viihtyvyys Oulussa, mitä ovat ne tekijät joilla on keskeisesti vaikutusta maahanmuuttajanaisten viihtyvyyteen Suomessa. Heidän tutkimuksena tuloksista kävi ilmi, että maahanmuuttajanaiset ovat sopeutuneet uuteen maahan ja kulttuuriin eriasteisesti. Työllisyys nousi myös tässä aineistossa esille yhtenä kolmesta tärkeimmästä viihtyvyyteen vaikuttavasta tekijästä.

Myös Marko Kaikula nostaa opinnäytetyössään ”Minulla on kaikki hyvin” - MonikulttuuriSet NaiSet -projekti maahanmuuttajanaisten kotoutumisen tukena tutkimuksensa aineistossa esille työn merkityksen kotoutumisen kannalta. Opinnäytetyö on valmistunut Vaasan ammattikorkeakoulusta vuonna 2010. Kaikula tutki muun muassa sitä millaiset asiat ja tahot ovat auttaneet maahanmuuttajanaisia kotoutumaan Suomeen. Aineistossa nousi esille viisi asiaa, joista yksi keskeinen oli työ. (Kaikula, Marko 2010.)

Kansainvälisissä tutkimuksissa ilmenneiden tulosten mukaan on huomattu, että naismaahanmuuttajien on miehiä huomattavasti vaikeampaa työllistyä. Tätä selitetään sillä, että maahanmuuttajanaiset on usein nähty kodista huolehtivina eikä työn merkitykseen heille puolison ja äidin roolien lisäksi ei ole kiinnitetty yhtä lailla huomiota. (Tiilikainen 2008, 9.) Myös meidän tulostemme mukaan kotilojen vaikutus on merkittävä tekijä maahanmuuttajanaisten työllistymisen haasteena. Kotiäitiys voidaan siis nähdä yhtenä merkittävänä erityispiirteenä, joka haastaa maahanmuuttajanaisten mahdollisuuden työllistyä. Maahanmuuttajaäideillä kielitaso on myös Chiswickin, Leen ja Milerin tutkimuksen mukaan heikompi kuin lapsettomilla maahanmuuttajanaisilla. Isien kielitaitoon lapsilla taas ei tutkimuksen mukaan ole vaikutusta. (Chiswick, Lee & Miler 2005.) Myös Tuula Joronen on tutkinut miesten ja naisten välisiä eroja työllistymisen kannalta. Väestöliiton tutkimuksessa julkaistussa artikkelissaan Joronen on tarkastellut Suomessa asuvien maahanmuuttajanaisten työhön osallistumista ja työmarkkina-asemaa. Joronen on verrannut maahanmuuttajanaisten asemaa yhtäältä kantaväestöön kuuluvien naisten,

toisaalta maahanmuuttajamiesten asemaan. Jorosen mukaan maahanmuuttajien työmarkkina-asema on heidän koulutustaustastaan riippumatta olennaisesti heikompi kuin kantaväestöön kuuluvien asema. Olennaisesti kaikkia muita heikompi on kuitenkin maahanmuuttajanaisten työmarkkina-asema. Jorosen mukaan vieraskieliset naiset ovat miehiä heikommassa asemassa koulutusasteesta riippumatta. Suomenkielisten naisten ja miesten työllisyystilanteet sen sijaan eivät olennaisesti poikkea toisistaan. (Joronen 2007, 293.)

Sisäasiainministeriön Maahanmuuttajien työllistymisen esteet- selvityksessä (2011) on tarkasteltu laajasti maahanmuuttajien työllistymiseen liittyviä ongelmia. Selvityksessä työllistymisen esteet jaetaan kahteen pääluokkaan: niihin, jotka koskevat yleisesti kaikkia työnhakijoita, ja niihin, jotka koskevat erityisesti maahanmuuttajia. Selvityksessä esteet on jaoteltu, kuten tuloksissamme lähes vastaavasti, työnhakijan henkilökohtaisista ominaisuuksista johtuviin, erityisiin maahanmuuttajuudesta johtuviin, työnantajista johtuviin sekä yhteiskunnan rakenteista ja palvelujärjestelmästä johtuviin esteisiin. Näistä esteistä henkilökohtaisia tai työnantajiin ja yhteiskuntaan liittyviä esteitä voi ilmaantua omanlaisinaan sekä kantaväestöllä että maahanmuuttajilla. (Sisäasiainministeriö 2011, 18.)

Selvityksessä ilmeni useita samankaltaisuuksia verrattuna omiin tuloksiimme. Selvityksen mukaan maahanmuuttajien henkilökohtaisiin ominaisuuksiin liittyviä esteitä voi olla esimerkiksi terveydentilaan tai perheeseen liittyvät tekijät, asenteisiin liittyvät syyt tai ongelmat omaksua ja hankkia tietoa. Maahanmuuttajuuden mukanaan tuomia esteitä puolestaan voivat olla kielitaidon ja sosiaalisten verkostojen puute, suomalaisen työelämän tuntemuksen puute tai epäselvyydet työkokemuksissa ja tutkinnoissa. Selvityksessä mainittiin työnantajiin liittyvinä esteitä muun muassa asenneongelmat ja puutteelliset resurssit työntekijöiden kouluttamiseen. Yhteiskunnallisina esteinä pidettiin viranomaistyön sektoroitumista, kotouttamisresurssien vähyyttä ja koulutuksen riittämättömyyttä. (Sisäasiainministeriö 2011, 18.)

Keskeisenä työllistymisen haasteena opinnäytetyömme tulosten perusteella on maahanmuuttajanaisten kielikoulutusten saavutettavuus. Maahanmuuttajien kielenoppimisen vaikeuksista on kansainvälistä tutkimusta kuin myös tutkimustietoa meiltä kotimaasta. Väestöliiton väestöntutkimuslaitoksen (2010) Helsingin kaupungin opetusvi-

rastolle totetuttaman ”Jos äiti osaa maan kieltä, hän on kuin kotonaan” Mitä helsinkiläiset pienten lasten maahanmuuttajavanhemmat ajattelevat kieliopinnoista? – laadullisen selvityksen mukaan kotonaan lapsia hoitavat maahanmuuttajaäidit ovat kotoutumisen kannalta haasteellinen ryhmä, sillä lastenhoito voi sitoa heitä useiksi vuosiksi kotiin. Selvityksen perusteella maahanmuuttajaäidit ovat kuitenkin henkilökohtaisesti vahvasti motivoituneita osallistumaan suomenkielenkursseille vaikka heidän kieliopintonsa olisivat viivästyneet vuosia. Maahanmuuttajanaisista useimmat haluaisivat päästä kieliopintojen kautta töihin eikä pysyvä kotiäitiys näyttäydä heille toivottavana asiana. Kielikoulutusten saavutettavuutta vaikeuttavat lastenshoitovelvoitteet, väsymys ja ajan käytön ongelmallisuus. Suurin syy kieliopintojen viivästyymiseen ovat kuitenkin lastenhoitovelvoitteet, sillä lapsia ei haluta selvityksen mukaan missään maahanmuuttajaryhmässä mielellään laittaa päivähoitoon ennen kolmen vuoden ikää. Lastenhoito hankaloittaa kielikoulutusten saavutettavuutta erityisesti heillä, joille syntyy paljon lapsia tihein välein. (Lainiala & Säävälä 2010, 3,7.)

Selvityksen mukaan kielikoulutusten saavutettavuuden kannalta haasteeksi nousee myös se, että maahanmuuttajaäidit löytävät kielikursseja pääasiassa sosiaalisista verkostoistaan saamansa tiedon perusteella tai omatoimisesti viranomaisilta kyselemällä. Yleisesti käytössä oleva verkossa tapahtuva tiedottaminen ei tavoita pääosaa maahanmuuttajanaisista, sillä se tavoittaa lähinnä vain korkeasti koulutettuja naisia. (Lainiala & Säävälä 2010, 4.)

Vuonna 2006 on julkaistu kansainvälinen tutkimus *Women Immigrants and Unemployment in New Brunswick* jossa myös Judith Doyle ja muut nostavat esille kielikoulutusten saavutettavuuteen liittyviä seikkoja. Tutkimuksen mukaan maahanmuuttajanaisten näkeminen ei-työvoimana on usein johtanut siihen, että maahanmuuttajanaisia ei ole huomioitu maahanmuuttajille järjestetyissä kielikoulutuksissa ja muissa maahanmuuttajien vastaanottoon liittyvissä palveluissa. Jotkut naiset ovat tästä syystä joutuneet aiempaa heikompaan asemaan työmarkkinoilla. (Doyle; Mooney & Ku 2006, 161-168.)

”Jos äiti osaa maan kieltä, hän on kuin kotonaan” Mitä helsinkiläiset pienten lasten maahanmuuttajavanhemmat ajattelevat kieliopinnoista? -selvityksestä käy ilmi myös muutakin opinnäytetyömme tuloksien kanssa vastaavaa tietoa. Opinnäytetyömme tuloksien mukaan maahanmuuttajanaisten työllistymistä edistäviä palveluita tulisi kehittää

niin, että painoarvo siirrettäisiin enemmän teoriasta käytäntöön. Väestöliiton väestöntutkimuslaitoksen mukaan suurin kielenoppimista hankaloittava tekijä on arkisen vuorovaikutuksen puute suomalaisen kantaväestön kanssa arkielämässä. (Lainiala & Säävälä 2010, 3.)

Kuntoutussäätiön tutkimuksen ”Maahanmuuttajien kuntoutumisen ja työllistymisen tukeminen Helsingissä” mukaan maahanmuuttajien työllistymismahdollisuuksiin vaikuttaa erityisesti se, kuinka hyvin työnhakija osaa suomea, miten kauan hän on ollut Suomessa ja missä maassa työkokemus on hankittu. Lisäksi koulutustaustalla, mahdollisilla pätevyyksillä sekä yksilöllisillä ominaisuuksilla on merkityksensä työsaannissa. Maahanmuuttajien työllistymiseen vaikuttavat valitettavasti myös työnantajien sekä yhteiskunnan asenneilmapiiri. (Peltola & Metso 2008, 97.) Tulostemme mukaan yhteiskunnan rajoitukset ja vaatimukset vaikuttavat keskeisesti maahanmuuttajanaisten työsaantiin. Samoin tulostemme mukaan kielikoulutusten saavutettavuudella on merkittävä osa työllistymisen kannalta.

Tuloksissamme nousi esille yhdenvertaisuuden merkitys työllistymistä edistävien palveluiden tavoitteissa. Tulostemme mukaan maahanmuuttajanaisten työllistymiseen pyritään yhdenvertaisesti samoin resurssein kuin kantaväestön työllistymiseen. Ulla Peltolan ja Laura Metson tutkimuksessa Maahanmuuttajien kuntoutumisen ja työllistymisen tukeminen Helsingissä on vastaavasti ilmennyt, että maahanmuuttajilla on kantaväestön kanssa yhdenvertaiset oikeudet käyttää peruspalveluja. (Peltola & Metso 2008, 33). Toki suomessa pysyvästi asuvilla maahanmuuttajilla on ollut vuodesta 1995 jo lain mukaan Suomen kansalaisten kanssa yhtäläiset oikeudet käyttää olemassa olevia peruspalveluja, mutta tärkeänä huomioina kuitenkin on kuten Peltolan ja Metsonkin tutkimuksessa nousee esille, että nämä oikeudet eivät aina toteudu.

12 POHDINTA

Maahanmuuttajanaisten työllistymisen kehittäminen ja edistäminen ovat ajankohtaisia aiheita, samassa määrin kuin kantaväestön työllistäminen. Edellä mainittu tosin vaietumpana ilmiönä. Oulun kaupungissa työllistymistä edistävät tahot tekevät vahvaa työtä eikä työllistäminen ole ainoastaan yhden toimijan tehtävä. Kaikki mahdollisuudet myös oululaisten maahanmuuttajanaisten työllistymiseksi ovat teoriassa olemassa, sillä Oulun kaupungissa asuvan käsillä on valtakunnallisesti kärkiluokkaa olevat työllistämispalvelut. Tulostemme mukaan henkilökohtainen palvelu on keskiössä Oulun kaupungin työllistämispalveluissa, mutta suurin ongelma lienee kuitenkin siinä, saavuttaako maahanmuuttajanaisten näitä palveluja. Oulun kaupungissa olemassa olevat työllistämispalvelut ovat lisäksi osittain niin uutta toimintaa, että niihin liittyy automaattisesti tiivis moniulotteinen kehittämistyö. Maahanmuuttajanaisia huomioidaan jatkuvasti etsimällä heille parempia työelämän ja kuntouttavan työtoiminnan mahdollisuuksia.

Aihe on ongelmallinen ja haastaa etsimään uudenlaisia tapoja toimia, jotta vaikeaan tilanteeseen saataisiin muutos. Elämme taloudellisesti haastavaa aikaa, jolloin työllistyminen itsessään on jo vaikeaa ilman maahanmuuttajanaisten tyypillisiä erityispiirteitä. Työttömyydellä on useita haitallisia vaikutuksia ja pitkittynyt työttömyys voi johtaa jopa tilanteisiin, joissa työllistyminen ei ole enää realistinen tavoite. Tavoitteena voi tällöin olla jonkin muun sopivan ratkaisun löytäminen. Opinnäytetyössämme olemme kuitenkin pyrkinet tuomaan esille siltoja työllistymiseen.

Tulostemme mukaan maahanmuuttajanaisten työllistymisen haasteena on selkeästi kielikoulutusten saavutettavuus. Haasteeksi tämä muodostuu jo kotouttamisaikana, kun kotouttamispalvelut eivät tavoita kaikkia maahanmuuttajanaisia. Ongelmaa tulisi ennaltaehkäistä, jotta ongelmien kasaantumiselta vältyttäisiin, ja samoin jokaisen maahanmuuttajanaisten osallistuminen kotouttamisajan palveluihin tulisi varmistaa. Palveluita kehitetään jatkuvasti, mutta kehittämisessä tulisi kohderyhmän kannalta kiinnittää erityishuomio naiseuden ja äitiyden aiheuttamiin erityispiirteisiin.

Maahanmuuttajanaisten tulisi kotouttamispalveluiden alkaessa olla täysin oma polutus, johtuen heidän erilaisista mahdollisuuksistaan osallistua palveluihin verrattuna esimer-

kiksi maahanmuuttajamiehiin. Kun ongelmiin puututtaisiin ennaltaehkäisevällä otteella, näkyisivät seuraukset korjaavien toimenpiteiden tarpeen vähenemisenä.

Maahanmuuttajanaيسille tulisi kehittää polutuksen lisäksi menetelmiä, jotka mahdollistaisivat paremmin suomenkielen opiskelun. Vantaalla on käynnistynyt vuonna 2011 Osaava vanhempi -hanke, jossa yhtenä toimintamuotona ovat äiti-lapsi-ryhmät. Tällainen menetelmä voisi olla yksi tapa lähestyä asiaa myös Oulussa. Vastaavaa toimintaa on olemassa Oulussa, mutta englanninkielisenä. Maahanmuuttajanaiset voisivat hyötyä äiti-lapsi-ryhmistä, joissa suomenkieltä opeteltaisiin arkisten askareiden kautta. Esimerkiksi yhteiset suomenkieliset peli- ja leikkituokiot kartuttaisivat sanavarastoa ja kielen käytöstä tulisi luontevammin osa arkea. Tällainen toiminta tukisi myös äiti-lapsi-suhdetta.

Kielenoppiminen voi pysähtyä myös siihen, että opetusmenetelmät eivät tavoita maahanmuuttajanaista. Kielikoulutukseen liittyvän opetuksen tulisi pedagogisesti lähteä opiskelijoiden omasta lähtötasosta, jolloin huomioitaisiin jokaisen henkilökohtaiset valmiudet oppimiseen. Osa maahanmuuttajanaيسista ei ole koskaan käynyt kouluja, joten suomalainen tapa opiskella voi olla todella vaikea omaksua.

Kielen oppimista ja uuteen kulttuuriin sulautumista voisi kehittää kotouttamisaikana myös vapaaehtoistoiminnan avulla. Maahanmuuttajanaisia voisi kannustaa vapaaehtoistoimintaan, jonka kautta he pääsisivät tutustumaan uuteen kulttuuriin ja osallisiksi suomalaisesta elämäntyylistä. Vapaaehtoistoiminnasta saatava hyöty olisi molemminpuolista, sekä maahanmuuttajia että kantaväestöä hyödyttävää. Esimerkiksi perheellinen maahanmuuttajaäiti voisi hyödyntää kokemustaan ja taitojaan toimia lasten parissa. Tämä toisi maahanmuuttajanaيسelle mahdollisesti niin kielitaitoa kuin rohkeutta työnhakuun.

Maahanmuuttajien työllistymistä hankaloittaa huono työllisyystilanne ja kielivaikeudet, mutta myös yhteiskunnassamme vallitsevat asenteet maahanmuuttajia kohtaan. Maahanmuuttajia tulisi ajatella resurssina ja rikkautena Suomelle, mutta varaukselliset ja negatiiviset mielipiteet maahanmuuttajista ovat valitettavan yleisiä. Asenteisiin vaikuttamalla olisi mahdollista parantaa maahanmuuttajien asemaa, joka näkyisi myös maahanmuuttajien työllistymisen parantumisena. Esimerkiksi erilaisten kampanjoiden avul-

la on mahdollista lisätä suomalaisen kantaväestön ja maahanmuuttajien kohtaamista sekä parantaa negatiivisia asenteita.

Useista eri seikoista, kuten globalisaatiosta ja humanitäärisistä syistä, johtuen ihmisiä muuttaa Suomeen jatkuvasti eri maista. Erilaisia kansalaisuuksia omaavilla on luonnollisesti myös erilaisia valmiuksia ja tottumuksia työtä kohtaan. Heidän kannaltaan työllistymiseen vaikuttaa lisäksi se, että Suomessa työnantajilla on usein vääristyneitä ja liian yleistäviä ennakkokäsityksiä maahanmuuttajien valmiuksista työskennellä. Työnantajat saattavat karsia työnhakutilanteessa olevan maahanmuuttajan pois ehdokkaistaan jo pelkkien asenteidensa ja oletustensa vuoksi. Tällainen ajattelu aiheuttaa sen, että maahanmuuttajien yksilöllisiä kykyjä ja taitoja ei oteta huomioon. Globalisaatio on luonnollisesti haaste työllistymisen kannalta, mutta samalla se on mahdollisuus. Jo esimerkiksi se, että työnhakija on eri kulttuurista, voi antaa hänelle työnhakijana joitain sellaisia ominaisuuksia, joita suomalaisilla ei välttämättä ole. Tällaista kansainvälistä osaamista tulisi osata hyödyntää.

Tuloksistamme ilmenneistä kehittämistarpeista nousee mielestämme esille sellaisia puutteita palveluissa, joita Oulun kaupungissa erilaisin hankkein pyritään paikkaamaan. Esimerkiksi Naisten koulu – integraatiota ja arjen taitoja maahanmuuttajanaishille -hanke paikkaa selvästi toiminnallaan näitä epäkohtia. Hankkeessa naisten erityispiirteet tiedostetaan ja toiminta räätälöidään heidän tarpeidensa mukaan. Hankkeessa tehtävä toiminta on tällä hetkellä korjaavaa työtä, mutta sen kaltainen valmennusohjelma palvelisi jopa paremmin kotoutumisen alkuvaiheessa. Kotoutuminen on kaksisuuntainen prosessi, jonka vuoksi palveluita tulisi kehittää maahanmuuttajanaisia paremmin palveleviksi. Kotouttamisajan alkukartoitusta tehdessä huomio tulisi kiinnittää erityisesti maahanmuuttajanaisten yksilöllisten taitojen ja erityispiirteiden sanelemien haasteiden selvittämiseen ja lähteä tätä kautta suunnittelemaan palveluprosessia. Hankkeella on tutkittu olevan merkittävä tarve kohderyhmälle ja vastaava toiminta tulisi saada osaksi peruspalveluita, kenties juuri kotouttamisvaiheeseen, kun maahanmuuttajanaisten on muuttanut suomeen.

Merkittävien kaupungin työllistymistä edistävien tahojen lisäksi kolmas sektori vaikuttaa työllistämistilanteeseen, sillä se on merkittävä palveluiden tuottaja ja yhteistyökumppani kaupungin työllistämispalveluille. Naisten koulu – integraatiota ja arjen taito-

ja maahanmuuttajanaisille -hanke toimii yhteistyössä tutkimustahojemme kanssa ja tämä yhteistyö koetaan niin tahojen kuin hankeen kesken tärkeäksi. Tärkeää on ymmärtää, että ongelma on yhteinen, ja koska menetelmiä ja tapoja työllisyyden edistämiseksi on useita, ei yhtä ratkaisua ole mahdollista löytää. Tästä syystä moniammatillinen yhteistyö eri toimijoiden kesken on välttämätöntä.

Naisten koulu – integraatiota ja arjen taitoja maahanmuuttajanaisille -hankkeen toiminta liittyy vahvasti tasa-arvon tukemiseen, jossa pyritään näkemään sukupuolten välinen erovaisuus. Peruspalveluissa ei tällaista ajattelua kuitenkaan ole, vaan toiminnassa pyritään palvelemaan kaikkia tasapuolisesti. Tulostemme mukaan Oulun kaupungissa tarjottavissa työllistymistä edistävissä palveluissa maahanmuuttajanaisten työllistämiseen ollaan sitouduttu samoin perustein kuin kantaväestön työllistämiseen. Tasapuolisuus sinänsä on tärkeä perusarvo, mutta palveluja laadittaessa liiallinen tasapäästäminen ei palvele niitä, jotka tarvitsisivat erilaista huomiointia.

Tasapuolista ja yhdenvertaista palvelua asiakkaille tarjoavilla ei välttämättä ole olemassa tietoa ja käsitystä siitä, kuinka erilaiset tarpeet maahanmuuttajanaisilla on verrattuna esimerkiksi suomalaisen kantaväestöön. Tätä oletusta tukee se että, tutkimuksemme tulosten mukaan koulutusta monikulttuurisuudesta kaivataan enemmän.

Paitsi monikulttuurista koulutusta, myös asiantuntijatieta tarvitaan aiheeseen liittyen enemmän, jotta kohderyhmälle kohdennettu polutus ja työllistymisen kannalta tarvittavat menetelmät olisi mahdollista laatia niin, että ne palvelisivat kohderyhmää parhaiten. Opinnäytetyössämme keskeisessä roolissa oli palveluntarjoajien näkökulma, mutta palveluita suunniteltaessa tarvitaan asiantuntijuuteen perustuvaa tutkittua tietoa siitä, mitä haasteita aiheeseen liittyy. Asiantuntijoilla tarkoitamme maahanmuuttajanaisia. Tulisi siis luottaa palvelunkäyttäjiin ja kysyä heidän mielipiteensä siitä, millainen olisi heidän mielestään paras silta työllistyä. Näin välttyttäisiin niin sanotuilta teknisiltä virheiltä, jotka eivät palvele kohderyhmää lainkaan.

Tästä nousee esille jatkotutkimuksen tarve eli tehdä vastaava tutkimus niin, että vastaajina toimisivat maahanmuuttajanaiset. Tutkimus- ja kyselykysymykset voisivat olla osittain samat, mutta niitä täytyisi muokata palvelemaan tutkimuksen tarkoitusta ja tavoitetta. Tutkimuksessa tuotaisiin esille maahanmuuttajanaisten näkökulma siitä, mitä halu-

taan työllistymistä edistäviltä palveluntarjoajalta, millaisia haasteita koetaan olevan oman työllistymisen kannalta ja mitä kehitettävää heidän mielestään on Oulun kaupungin työllistymistä edistävissä palveluissa.

Maahanmuuttajaväestössä on suomalaiseseen kantaväestöön verrattuna enemmän työikäisiä ja lapsia, joten on tiedostettava, että heissä olisi valtavasti potentiaalia työmarkkinoille. Samoin on ymmärrettävä, millaisia vaikutuksia aiheutuu, mikäli tällainen määrä ihmisiä jää työttömiksi ja mahdollisesti työttömyyden myötä syrjäytyy. On tärkeää huomioida että huono-osaisuus, kuten pitkäaikainen työttömyys, usein periytyy. Joitain tapoja maahanmuuttajanaiset saattavat haluta siirtää omasta lapsuudenkodistaan tai tavastaan toimia omille lapsilleen ja joitain tapoja sekä toimintamalleja halutaan välttää siirtämästä. Työttömyys on ehdottomasti tällainen tapa. Tärkeätä olisi lisätä tietoutta ja keinoja, jotta rooli työttömyydestä ei olisi eteenpäin vietävä malli. Ilmiö vaatii sen laajuuden ja vakavuuden tunnistamista, ja siihen puuttumista, jotta ylisukupolviset työttömyyden ketjut voisivat katketa ja ilmiön moniongelmaisuus olisi mahdollista pysäyttää.

LÄHTEET

- Alasuutari, Pertti 2007. Laadullinen tutkimus. Vaajakoski: Vastapaino.
- Alitolppa-Niitamo, Anne 2005. Maahanmuuttajataustaiset perheet ja hyvinvoinnin edellytykset. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo, Ismo Söderling & Stina Fågel (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Vammala: Väestöliitto, 37–52.
- Chiswick, Barry; Lee, Yew & Miller, Paul 2005. Family Matters: The Role of the family in Immigrants Destination Language Acquisition. *Journal of Population Economics* 18(4): 631–647.
- Doyle, Judith; Mooney, Nicola & Ku, Jane 2006. Women Immigrants and Unemployment in New Brunswick. *Migration Letters*.
- Duodecim 2013. Työttömyys. Viitattu 18.10.2013.
http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=suo00011
- Eskola, Jari & Suoraranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino.
- Forsander, Annika 2007. Kotoutuminen sukupuolittuneille työmarkkinoille? Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.) Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja, D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto, 312–334.
- Forsander, Annika 2013. Maahanmuuttajien sijoittuminen työelämään. Teoksessa Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen & Minna Säävälä (toim.) Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Tallinna: Gaudeamus, 220–244.
- Forsander, Annika; Ekholm, Elina & Hautaniemi, Petri (toim.) 2001. Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Helsinki 2001: Gaudeamus.
- Halonen, Tarja 2000. Monikulttuurinen Suomi. Teoksessa Maahanmuuttaja kahden kulttuurin välissä. Seminaari 31.10.2000, Säätöalo. Helsinki: Euroopan kulttuurisäätiön Suomen osasto, 9–16.
- Harakkamäki 2007. Seitsemän maahanmuuttajanaisen polku työhön. Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.) Maahanmuuttajanaiset: Kotou-

- tuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja, D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto, 379–399.
- Harinen, Päivi; Honkasalo, Veronika; Souto, Anne-Mari & Suurpää, Leena 2009. Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen. Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry.
- Harju-Tolppa, Marjo 2004. Monikulttuuristen naisryhmien voimaantuminen ja sosiaaliset verkostot. Setlementtijulkaisuja 15. Ammatillinen lisensiaattitutkimus, sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Tampere: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2008. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hjerppe, Reino & Räisänen, Heikki 2003. Hyvinvointi ja työmarkkinoiden eriytyminen. VATT-julkaisuja 40. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.
- Joronen, Tuula 2007. Työmarkkinoiden monenlaiset maahanmuuttajanaiset. Haaste suomalaiselle sukupuolijärjestelmälle. Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.) Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto.
- Juhila, Kirsi; Forsberg, Hannele & Roivainen, Irene 2002. Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kainulainen, Sakari 2006. Hyvinvointivaltio ei turvaa hyvinvointia kaikille. Teoksessa Tuula Helne & Markku Laatu (toim.) Vääryyskirja. Vammala: Kela, 77–85.
- Kalliala, Marjatta 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoitossa. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus.
- Kortteinen, Matti & Elovainio, Marko. 2006. Miten auttaa huono-osaisia? Teoksessa Mikko Kautto (toim.) Suomalaisen hyvinvointi. Vaajakoski: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 329–344.
- Kuittinen, Saija & Isosävi, Sanna 2013. Vanhemmuus ja pienten lasten hoiva eri kulttuureissa. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, Anne; Fågel, Stina & Säävälä, Minna (toim.) Helsinki: Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Maahanmuuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, 176–185.

- Kuula, Arja 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Vastapaino.
- Laine, Terhi; Hyväri, Susanna & Vuokila-Oikkonen, Päivi 2010. Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi.
- Lainiala, Lassi & Säävälä, Minna 2010. ”Jos äiti osaa maan kieltä, hän on kuin kotoon” Mitä helsinkiläiset pienten lasten maahanmuuttajavanhemmat ajattelevat kieliopinnoista? Helsingin kaupungin opetusviraston julkaisusarja A1:2010. Helsinki: Väestöliitto.
- Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010, 30.12.2010. Viitattu 15.6.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20101386>
- Leino-Kilpi, Helena & Välimäki, Maritta 2006. Etiikka hoitotyössä. Helsinki: Sanoma Pro.
- Liebkind, Karmela 1994. Maahanmuuttajat ja kulttuurien kohtaaminen. Teoksessa Karmela Liebkind (toim.) Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Helsinki: PS-kustannus.
- Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja 2007. Maahanmuuttajanaiset: Käsitteet, tutkimus ja haasteet. Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.) Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto, 15–37.
- Martikainen, Tuomas 2007. Maahanmuuttajaväestön sukupuolittuneisuus, perheellistyminen ja sukupolvisuus. Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.) Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto.
- Nurmi, Suvielise & Rantala, Kaisa 2011. Näyn & kuulun. Lapsen etu ja osallisuus. Keuruu: Lasten keskus Oy.
- Oulun kaupungin kotouttamisohjelma 2013–2017. Verkkojulkaisu. Viitattu 16.6.2013. <http://www.ouka.fi/oulu/villavictor/oppaat-ja-materiaalit>
- Oulun kaupunki i.a., a. Työllisyysshankkeet. Viitattu 18.10.2013. <http://www.ouka.fi/oulu/tyollisyysverkko/tyollisyysshankkeet>
- Oulun kaupunki i.a., b. Työ ja elinkeinot. Viitattu 4.9.2013. <http://www.ouka.fi/oulu/tyo-ja-elinkeinot/tyovoiman-palvelukeskus>
- Oulun kaupunki i.a., c. Työllisyysverkko. Viitattu 4.9.2013. <http://www.ouka.fi/oulu/tyollisyysverkko/oulun-kaupungin-tyollisyyspalve->

lut?p_p_id=56_INSTANCE_1xX5&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal
&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=2

- Peltola, Ulla & Metso, Laura 2008. Maahanmuuttajien kuntoutumisen ja työllistymisen tukeminen Helsingissä. Helsinki: Yliopistopaino.
- Pohjanpää, Kirsti; Paananen, Seppo & Nieminen, Mauri 2003. Maahanmuuttajien elinolot. Venäläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamlaisien elämää Suomessa 2002. Helsinki: Tilastokeskus.
- Pölkki, Pirjo 2001. Oppilaiden syrjäytymisuhkien tunnistaminen ja ehkäisy peruskoulun haasteena. Teoksessa Irmeli Järventie & Hannele Sauli (toim.) Eriarvoinen lapsuus. Porvoo: WS Bookwell Oy, 125–146.
- Raunio, Kyösti 2010. Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Jyväskylä: Suomen sosiaali ja terveys ry.
- Ritmala, Marjo; Ojanen, Tuija; Siven, Tuula; Vihunen, Riitta & Vilen, Marika 2009. Lapsen aika. Helsinki: WSOY pro Oy.
- Ronkainen, Suvi; Pehkonen, Leila; Lindblom-Ylänne, Sari & Paavilainen, Eija 2011. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOY.
- Räty, Minttu 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Tammi.
- Räty, Tapio 2008. Uusi lastensuojelulaki. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Salmikangas, Anna-Katariina 2002. Osallisuutta yhdistysten kautta. Teoksessa Anu Gretschel (toim.) Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina. Artikkeleita osallisuudesta. Helsinki: Suomen kuntaliitto, 90–106.
- Sisäasiainministeriön maahanmuutto-osasto 2011. Maahanmuuttajien työllistymisen esteet. Kohti ennakoivaa ja vaikuttavaa verkostotyötä. Verkkojulkaisu. Viitattu 13.9.2013. <http://www.intermin.fi/julkaisu/132011?docID=24895>
- Sisäasiainministeriö 2012, a. Maahanmuuton vuosikatsaus 2012. Verkkojulkaisu. http://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CC4QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.intermin.fi%2Fdownload%2F43667_Maahanmuuton_tilastokatsaus2012_web.pdf&ei=VI-CUqjgD-cye4wSOs4GwCw&usq=AFQjCNEk0y11BdcvYTT76XPGNWoKO_SBAQ&bvm=bv.56146854,d.bGE
- Sisäasiainministeriö 2012, b. Maahanmuuttajanaisten yrittäjyys nousussa. Viitattu 20.8.2013. http://www.intermin.fi/fi/ajankohtaista/monitorilehti/1/0/maahanmuuttajanaisten_yrittajyys_nousussa

- Sisäasiainministeriö 2013. Uusia suomalaisia ennätysmääriä. Viitattu 17.8.2013.
http://www.intermin.fi/fi/ajankohtaista/monitori-lehti/1/0/uusia_suomalaisia_ennatysmaara
- Sisäasiainministeriö, i.a. Kotoutuminen. Viitattu 15.7.2013.
<http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/kotoutuminen>
- Soilamo, Arto 2006. Maahanmuuttajaoppilaan osallisuus koulukiusaamisessa. Turku: Turun yliopiston kirjasto.
- Stolt, Erja; Melander, Matleena & Ranta, Maija 2013. Moniperusteisen syrjinnän ehkäisy ja monimuoisuusajattelun edistäminen työorganisaatioissa. Teoksessa Hillevi Lönn (toim.) Tasa-arvon hyviä käytäntöjä Valtava - kehittämissuunnitelmasta. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Sutela, Hanna 2005. Maahanmuuttajat palkkatyössä. Teoksessa Seppo Paananen (toim.) Maahanmuuttajien elämää Suomessa. Helsinki: Edita Prima Oy, 52–77.
- TE-palvelut 2013. Työnhakijan palvelut. Viitattu 4.9.2013.
http://www.mol.fi/mol/fi/00_tyonhakijat/
- Tiilikainen, Marja 2008. Menestyvät maahanmuuttajanaiset. Väestötutkimuslaitoksen katsauksia E33 – 2008. Helsinki: Väestöliitto.
- Tilastokeskus 2010. Maahanmuutossa suuria vuosivaihteluita. Viitattu 15.8.2013.
http://www.stat.fi/artikkelit/2010/art_2010-07-09_001.html
- Tilastokeskus 2013. Väestö. Viitattu 15.8.2013.
http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#ulkomaidenkansalaiset
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2012. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Tammi.
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2012. Osallisena Suomessa -hanke. Viitattu 15.6.2013.
<http://www.tem.fi/osallisenasuomessa>
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2013. Naisten koulu – integraatiota ja arjen taitoja maahanmuuttajanaisille. Viitattu 2.10.2013. <https://www.tem.fi/?s=3492>
- Valli, Raine 2010. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 – Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 103–127.
- Vanhanen, Sari; Ahlfors, Gunta; Saarela, Inka & Wetzter-Karlsson, Marina 2013. Mentoringi koulutettujen naisten työllistymisen tukena. Teoksessa Anne Ali-

tolppa-Niitamo, Stina Fågel & Minna Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, 176–185.

Vilkkä, Hanna 2009. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: Tammi.

Viren, Liisa; Telkki, Heidi & Voutilainen Sanna 2011. Tuen ja kohtaan maahanmuuttajanaisia. Kokemuksia Naisten koulusta. Oulu: Manner-Suomen ESR-ohjelma.

Vuokila-Oikkonen, Päivi & Mantela, Jaana 2010. Syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma – käsitteiden määrittely CDS-hankkeessa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Verkkojulkaisu. Viitattu 12.6.2013.

http://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CDIQFjAB&url=http%3A%2F%2Fcds.diak.fi%2Fff_customcss%2FTiedos-tot%2FMateriaalit%2Fimages%2FSyrj_ytyminen_ja_sosiaalinen_p_oma.pdf&ei=3Em8UbSIOaaS4ASG0YHIBw&usg=AFQjCNEjnTj0nczrMwS4FAqLcUCtn7cfMQ&bvm=bv.47883778,d.bGE

Yle 7.6.2012. Uutiset. Viitattu 15.6.2013.
http://yle.fi/uutiset/sisaministerio_syrjaytyminen_on_suurin_turvallisuusrieki/2795756

LIITTEET

LIITE 1: SÄHKÖINEN LOMAKEKYSELY

1. Mikä on organisaationne perustehtävä?
2. Kuinka organisaationne sijoittuu Oulun kaupungin palvelujärjestelmässä?
3. Kuinka suuri osa asiakkaistanne on maahanmuuttajia ja kuinka suuri osa heistä on naisia?
4. Millä edellytyksillä maahanmuuttaja(nainen) pääsee asiakkaaksenne?
5. Miten maahanmuuttaja(nainen) ohjautuu palveluidenne piiriin?
6. Huomioidaanko palveluissanne työttömät maahanmuuttaja(naiset) jollain tavalla erityisesti, miten?
7. Koetteko, että palveluissanne olisi kehitettävää maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden huomioimisessa?
8. Millaisia haasteita työllistyä työttömällä maahanmuuttajanaisella Teidän kokemuksenne mukaan on Oulun kaupungissa?
9. Koetteko tarvitsevanne koulutusta maahanmuuttaja-asiakkaiden ohjauksessa?
10. Millaisia palveluja Teidän mielestänne tutkimuksemme kohderyhmä tarvitsisi Oulun kaupungissa?
11. Mitä tällä hetkellä tarjottavien palveluiden suhteen voisi tehdä toisin?